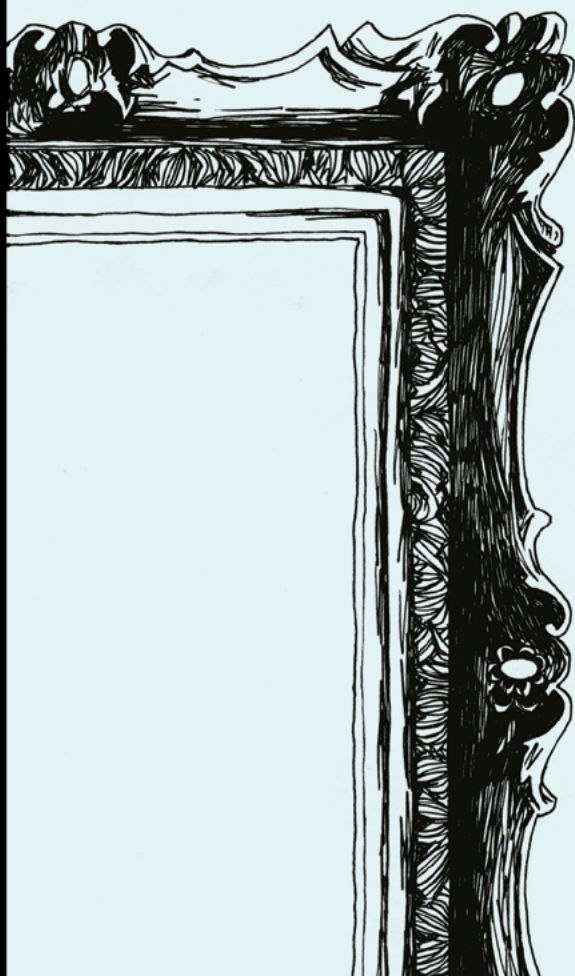
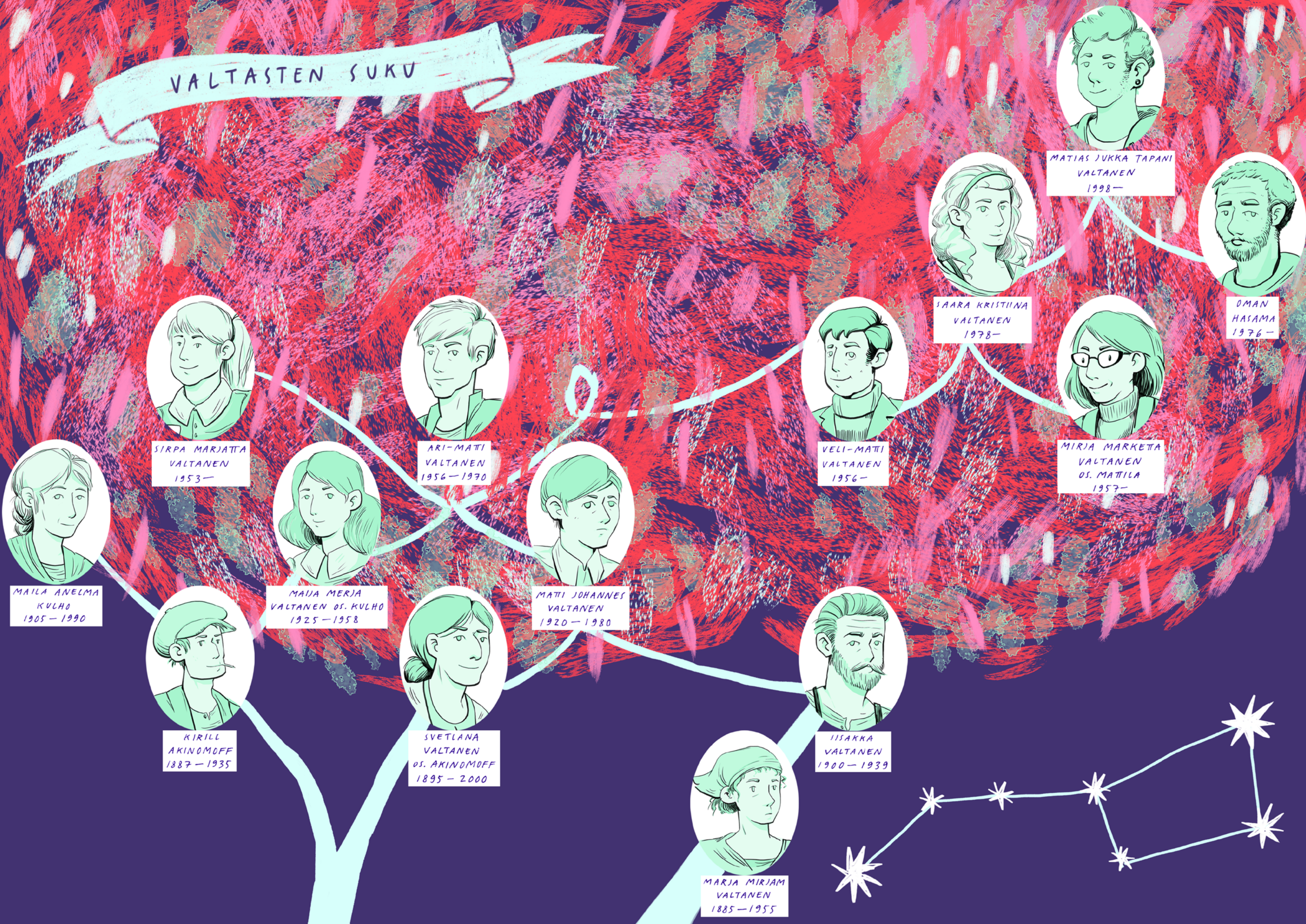

SUOMALAISEN
SOSIAALITURVAN
HISTORIAA

VALTASTEN SUKU

Jarkko Remahl
Aapo Kukko
Petrus Louhio
Iina Sofia Silventoinen
Niilo Kämäräinen
Tessa Astre
Emma Haapamäki

SUKU

SISU

SOTU

SUOMALAISEN SOSIAALITURVAN HISTORIAA

Käsikirjoitus

Jarkko Remahl

Kuvat

Aapo Kukko

Petrus Louhio

Iina Sofia Silventoinen

Niilo Kämäräinen

Tessa Astre

Emma Haapamäki

Ulkoasu, kansi ja taitto

Iina Sofia Silventoinen

Julkaisija

Kela, Helsinki 2017

ISBN 978-952-284-028-8 (nid.)

ISBN 978-952-284-029-5 (pdf)

© Kela, käsikirjoittaja ja piirtäjät

Kirjapaino: Erweko

Julkaisussa esiintyvät nimet ovat keksittyjä, niillä ei ole yhteyttä olemassa olleisiin tai oleviin henkilöihin.

Valtasten suku Suomen sosiaalipolitiikan pyörteissä

Suomi sai itsenäisyytensä 100 vuotta sitten. Tuolloin maamme oli kovin erilainen kuin nykypäivänä. Suomi oli eräs Euroopan köyhimmistä ja maatalousvaltaisimmista maista, elinajanodote oli Euroopan alhaisimpia, lapsikuolleisuus oli suuri ja kansantulo henkeä kohden oli vain puolet Britannian vastaavasta luvusta. Sadassa vuodessa Suomesta on kehittynyt pohjoismainen hyvinvointivaltio, joka on monilla mittareilla parhaita maita maailmassa. Kansantulo henkeä kohden on suurempi kuin Britanniassa, lapsikuolleisuus on maailman pienimpiä ja koulutustaso on korkea. Ongelmia on edelleen, mutta kehitystarina on huikea.

Pohdimme, miten tätä tarinaa – siihen sisältyviä iloja ja murheita – voitaisiin sopivalla tavalla kuvata. Historiallinen tutkimus 100-vuotiaan Suomen sosiaalipolitiikasta? Temaattisia tutkimuksia eri sosiaalipolitiikan lohkoilta? Päädyimme toisenlaiseen ratkaisuun, sarjakuvatarinaan erään suvun vaiheista. Valtasten suvun tarina tuo konkreettisesti esille elinehdot eri vuosikymmenillä sekä vähittäisen kehityksen kohti parempia elämän edellytyksiä, turvatumppaa elämää ja valoisampaa tulevaisuutta.

Sarjakuvakirja Valtasten suvun vaiheista on Kelan tutkimuksen ja seitsemän Limingan taidekoulun sarjakuvalinjan käyneen sarjakuvantekijän innostuneen yhteistyön tulos. Kirjan tekoon osallistuivat sarjakuvataiteilijat Tessa Astre, Emma Haapamäki, Aapo Kukko, Niilo Kämäräinen, Petrus Louhio, Jarkko Remahl ja Iina Sofia Silventoinen. Kelan työryhmään kuuluivat lisäksi Katri Aaltonen, Tuula Helne, Katariina Hinkka, Tarja Hyvärinen, Milla Ikonen, Jaana Martikainen, Mikko Niemelä, Maini Tulokas ja Sampo Varjonen. Kiitän kaikkia mukana olleita, mutta erityisesti sarjakuvataiteilijoita. Ilman teidän osaamistanne ja innostustanne tämä projekti ei olisi ollut mahdollinen.

Antoisia hetkiä Valtasten suvun parissa!

Olli Kangas

Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja

Sisältö

Prologi.....	9
<i>Kuvat: Aapo Kukko</i>	
1885–1920: Suomi ilman sosiaaliturvaa.....	13
<i>Kuvat: Aapo Kukko</i>	
1920–1940: Sosiaaliturvan ensi askeleet.....	25
<i>Kuvat: Petrus Louhio</i>	
1940–1960: Sosiaaliturva laajenee.....	37
<i>Kuvat: Iina Sofia Silventoinen</i>	
1960–1980: Kohti kattavaa sosiaalivakuutusta.....	49
<i>Kuvat: Niilo Kämäräinen</i>	
1980–2000: Lama pysäyttää sosiaaliturvan laajenemisen.....	61
<i>Kuvat: Tessa Astre</i>	
2000–2020: Sosiaaliturva uudella vuosituhanella.....	73
<i>Kuvat: Emma Haapamäki</i>	
Epilogi.....	83
<i>Kuvat: Emma Haapamäki</i>	
Lisälukemista.....	87

PROLOGI

1885-1900

Se oli lohduton rääkäisy. Annan verenvuoto ei lakannut, vaikka vauva oli jo syntynyt. Paljon ei ollut tehtävissä, kun 23-vuotias Anna Valtanen kuoli synnyttäessään tytärtään Marja Valtasta. 1800-luvun lopulla suomalainen terveydenhuolto ei ollut vielä kovin kehittynyt. Lapsia syntyi paljon, vaikka monesta muusta asiasta olikin pulaa. Tämä johti suureen lapsikuolleisuuteen, ja myös äitiyskuolleisuus oli Suomessa yleistä: noin viisi äitiä tuhannesta kuoli lapsivuoteeseen.

Marjan selviytymistä elämässä voi pitää pienenä ihmeenä. Perheen sisaruksista vanhin, Johanna, oli Marjan syntyessä kymmenen vanha ja piti reippaasti huolta nuoremmista sisaruksista äidin kuoltua. Valtasen perhe eli jatkuvassa puutteessa. Lasten vointi heikkeni, koska ruokaan ja hoitoon ei ollut varaa. Lasten isä, Kalle Valtanen, sairastui keuhkotautiin syksyllä 1887. Tauti koitui Kallen kohdaloksi, ja lapsista tuli täysin orpoja. Tuolloin vanhimmat sisarukset, 12-vuotias Johanna ja 10-vuotias Erkki, lähtivät omille teilleen. Nuorimmat sisarukset, 8-vuotias Tuomas ja vain 2-vuotias Marja, joutuivat huutolaisiksi.

Huutolaisuus oli yksi suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän esiasteista. Vailla suojaa ja turvaa olleet lapset, vanhat ja vaivaiset huutokaupattiin elätettäväksi ja ylläpidettäväksi talouksiin, jotka suostuivat huolehtimaan heistä pientä korvausta vastaan. Huutolaisen sai se, joka vaati tästä pienimmän korvauksen kunnalta. Marja kiersi vuosia talosta toiseen,

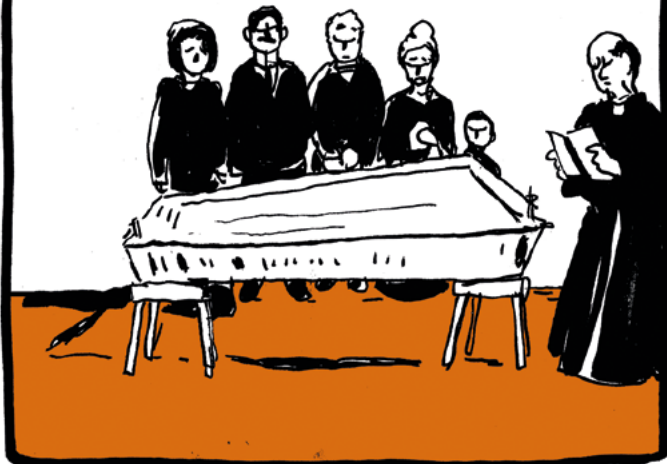
kunnes oli tarpeeksi vanha tekemään töitä.

Marja Valtanen pääsi piiaksi Valtala-nimiseen taloon 1899. Työ oli raskasta, mutta Marjan elinolot paranivat hänen saadessaan ruokaa, juomaa ja katon pänsä päälle. Piikana nuoren naisen sosiaalinen asema ei kuitenkaan ollut hyvä. Talon vanhin poika Hugo oli jo lähes täysi-ikäinen ja kovin kiinnostunut Marjasta. Hugo piiritti Marjaa salaa ja lupaili tälle lahjoja ja rahaa, jos tämä vain ryhtyisi suhteeseen hänen kanssaan. Nuoret olivat nopeasti ohimenneessä suhteessa, josta Marja tuli raskaaksi. Marja ei uskaltanut kertoa tästä kenellekään, mutta pian raskaus alkoi osoittaa merkkejä itsestään.

Köyhistä oloista tulleen Marjan uskottiin olevan täysin moraaliton ja pahimmassa tapauksessa avionrikkoja, kun tämä ei suostunut kertomaan, kuka lapsen isä oli. Sen vuoksi Marja ajettiin pois Valtalasta. Avioton, raskaana oleva alaikäinen tyttö joutui kunnan vaivaistaloon, jossa synnytti lapsen talvella 1900. Poika sai nimekseen Iisakka Valtanen.

Suomi näytti viime vuosisadan alkupuolella hyvin erilaiselta maalta kuin millaisena olemme tottuneet sen näkemään.

Vaikka 1800-luku oli tuonut tullessaan Suomeen suuria muutoksia, kaikkein köyhimmät kärsivät monista vaivoista, jotka miellämme nykyisin kehitysmaiden ongelmiksi.

1900-luku toi tullessaan uutta sosiaalista turvaa, mutta menneet asenteet ja tavat sekä heikko lakien valvonta jarruttivat ihmisten hyvinvoinnin kehitystä.

Valtasen suku edustaa sosiaalisen murroksen läpi käyntyä kansaa, joka koki viime vuosisadan aikana itsenäistymisen ohella suurta puutosta ja pelkoa.

Tämä on tarina Valtasen suvusta ja suomalaisen sosiaaliturvan historiasta.

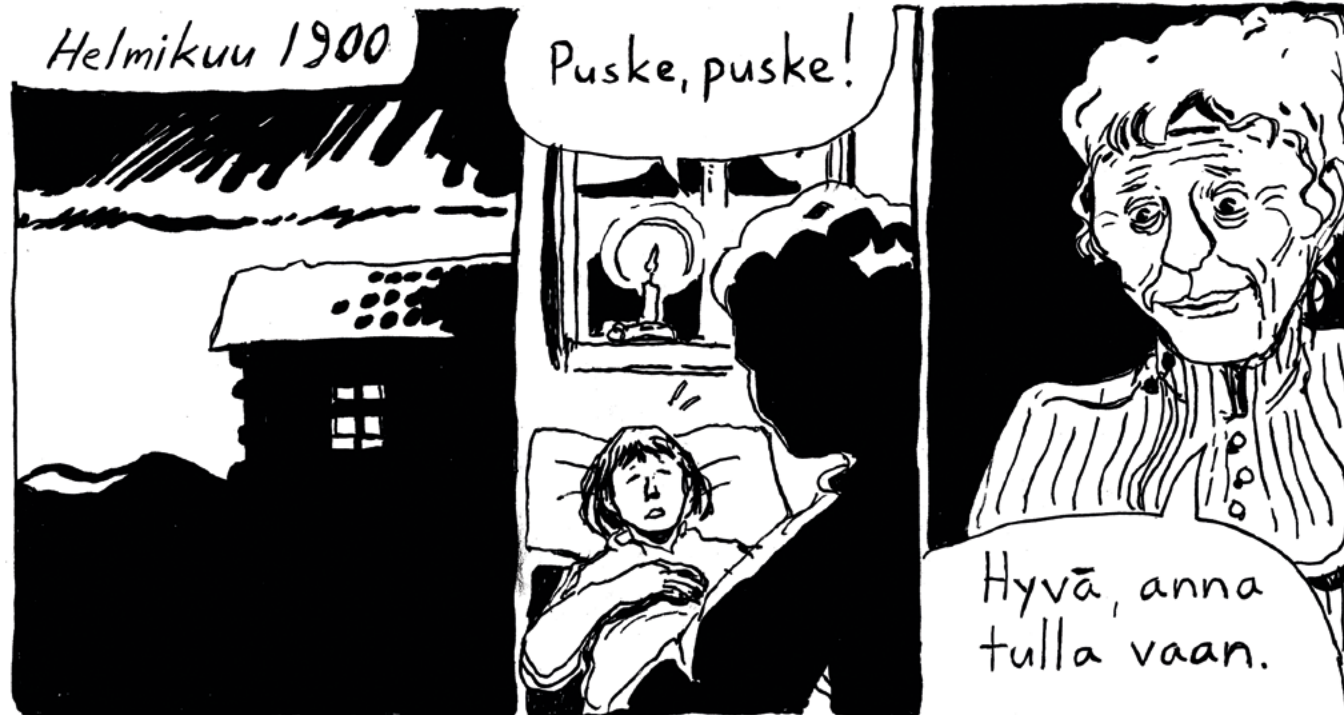
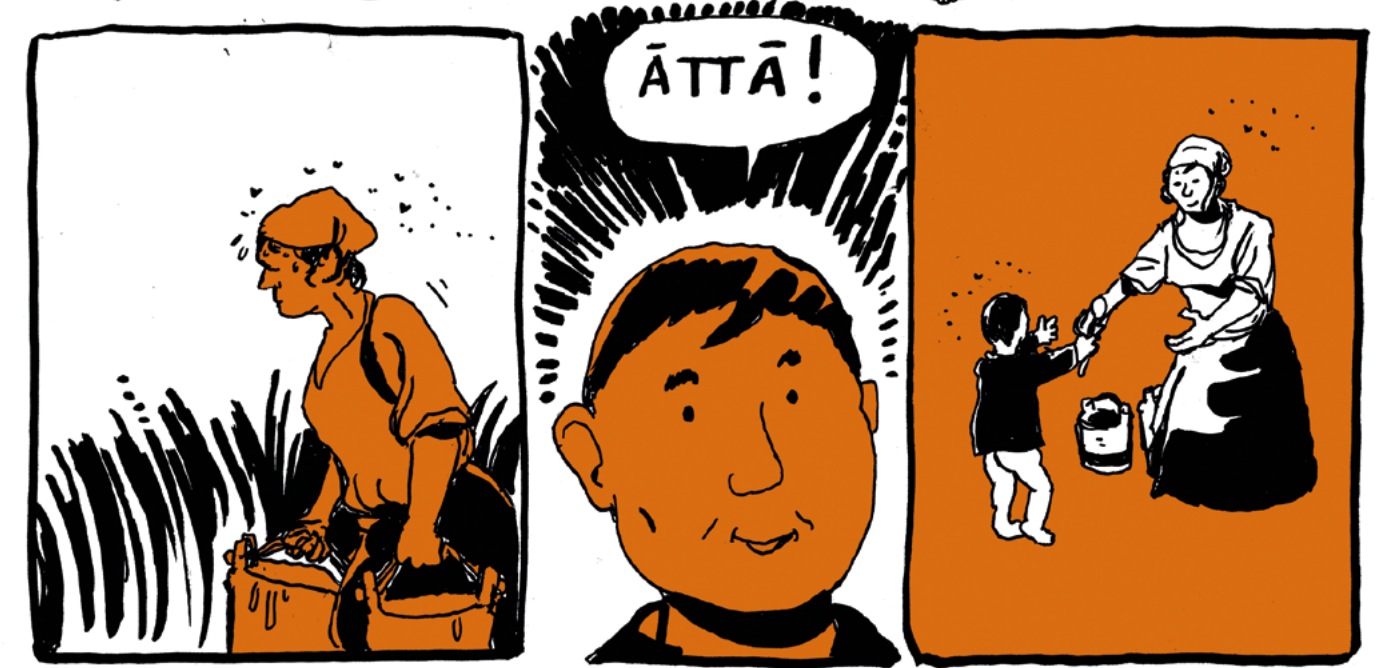
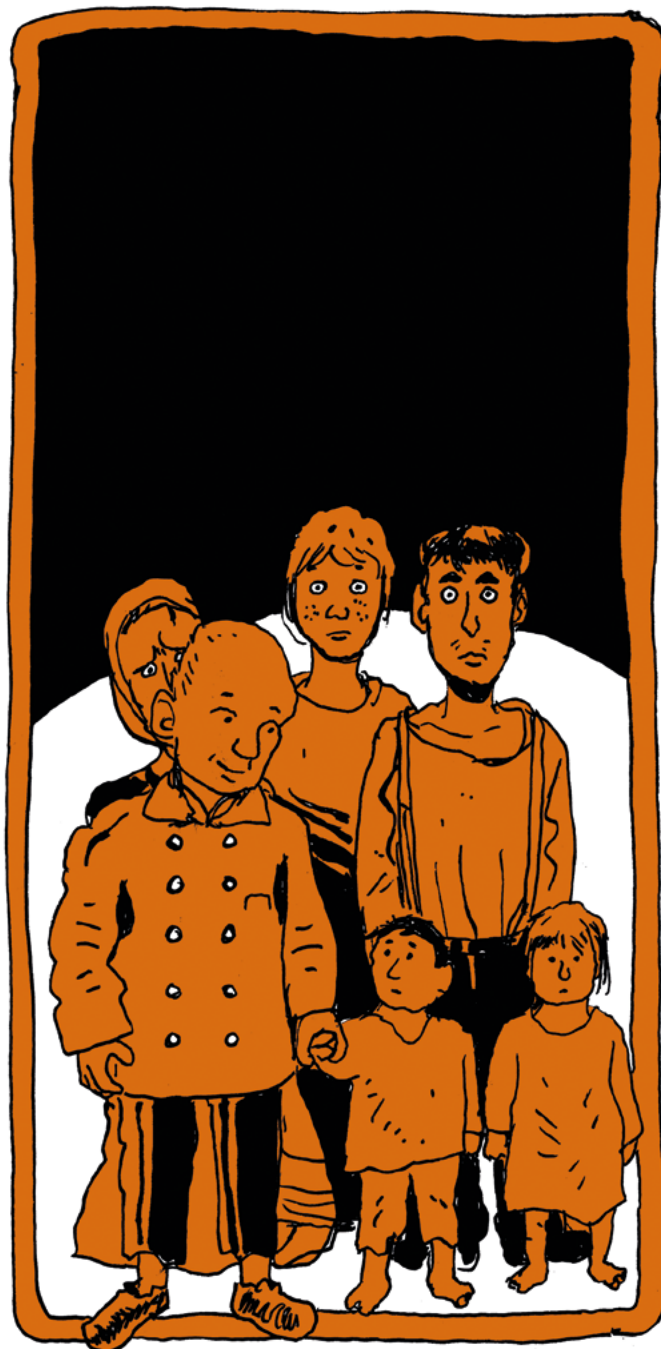
1900-1920

Vaivaistaloon liittyi monenlaisia pelkoja ja häpeän tunteita. Syyt olivat osittain kulttuurisia, osittain tapauskohtaisia. Yhteiskunnassa, jossa työ määräsi ihmisen arvoa, muiden vaivana oleminen oli raskasta ja nöyryyttävää. Toisaalta vaivaistaloissa ei eroteltu ihmisiä eri ryhmiin, saati edes tiloihin, jolloin orpolapsi saattoi joutua samaan tilaan moniongelmaisten ihmisten kanssa. Lisakan syntymän jälkeen Marja maksoi asumisestaan vaivaistalossa talvella tekemällä talossa töitä, kesällä piikomalla siellä täällä, mihin vain pääsi. Lisakka kasvoi pikkuhiljaa leikkien muiden kodittomien ja orpolasten kanssa. Lisakka alkoi pitää heitä sisaruksinaan.

1900-luvun alun yhteiskunta oli asenteiltaan moralistinen. Vaikkei nuori äiti suunnaton ihmetys ollut, ei yksin elävä synnyttänyt nainen ollut kovin hyvässä asemassa, jollei sattunut olemaan leski. Onnekseen Marja oli huutolaisenakin saanut käydä kansakoulun ja osasi lukea ja kirjoittaa. Tämä oli enemmän kuin mihin hänen vanhempansa olivat yltäneet.

Imeväis- ja lapsikuolleisuus oli Suomessa edelleen suuri ongelma 1900-luvulle tultaessa: noin 14 lasta sadasta syntyneestä kuoli alle yksivuotiaana, alle viisivuotiaitakin melkoisesti. Marjan äiti, Anna, oli saanut ennen Marjaa kaksospojat, joita ei ehditty edes nimetä.

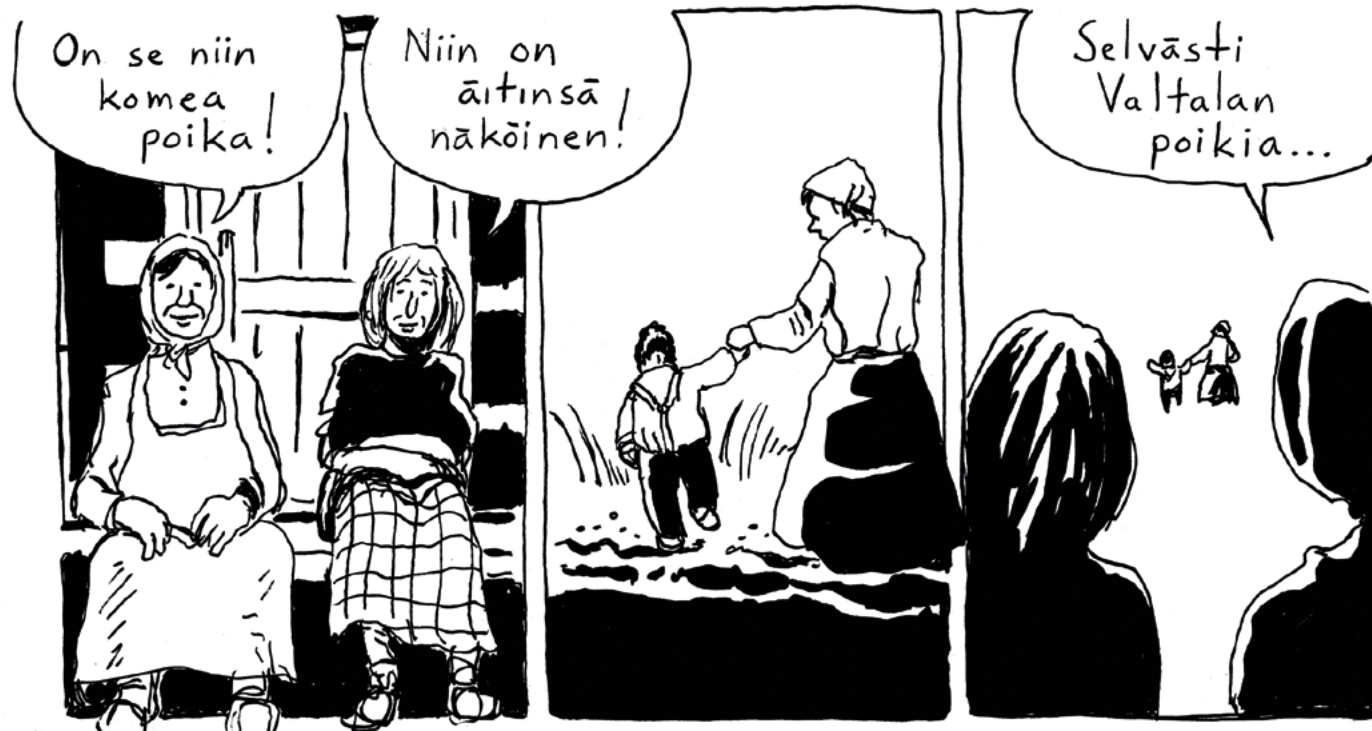

Vaikka vaivaistalojen asukit olivat kaikki heikko-osaisia, ei Marja tuntenut itseänsä hyväksytyksi ja oloaan turvalliseksi. Pahat puheet ahdistivat häntä, varsinkin kasvavan pojan alkaessa muistuttaa päivä päivältä enemmän isäänsä. Marja pysytteli Iisakan kanssa omisa oloissaan ja opetti tälle kirjaimia ja numeroita.

Vuosisadan alkuvuosina vaivaistalot tuntuivat täyttyvän yksinäisistä äideistä lapsineen sekä yksin saapuvista työkyvyttömistä miehistä, jotka kärsivät alkoholiongelmista. Marja – joka ei vielä itsekään ollut täysi-ikäinen – koetti usein piilottaa poikansa kovakouraisen miesten lähestyessä häntä. Marja haaveili omasta kodista, jonne voisi Iisakan kanssa asettua, kodista, jossa voisi elää työtä tekevän miehen rinnalla ja Iisakka voisi saada sisaruksia. Marja toivoi Iisakalle miehen mallia, sillä heidän vaivaistalossa kohtamansa miehet osoittivat käytöksellään olevansa kaikkea muuta kuin sitä, mitä Marja mieheltä toivoi.

Pian Iisakka tuli kouluikänsä ja alkoi opintensä yhdessä muiden vaivaistalon lasten kanssa. Kehittyvä lukutaito oli yksi niistä tekijöistä, jotka paransivat näiden lasten mahdollisuuksia selvitä elämässään.

1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppu alkoi hämmöttää. Pian 25-vuotias Marja sai vaivaistaloon oudon vieraan: Valtalan tilan isäntä tahtoi tavata hänet. Isäntä alkoi olla vanha ja kykenemätön työhönsä. Hugo, tilan vanhin poika, ei isänsä silmissä yksin tuntunut saavan tilaa pysymään kunnossa. Isäntä, joka vuosien varrella oli saanut selville poikansa toimet, toivoi Marjan palaavan taloon ja naivan Hugon, jotta vanha isäntäpari pääsisi tekemään syytinkisopimuksen. Syytinkisopimus oli tapa siirtää etukäteen omaisuutta sukulaisille, usein lapsille, ja samalla varmistaa, että varttuneet sopimuspuolet saisivat samalla huolenpidon vanhuudenpäivinä.

Marja koki saaneensa tarpeekseen niin Valtalasta kuin kunnan vaivaistalostakin. Niinpä hän kieltäytyi ensin naimasta Hugoa ja ilmoitti sitten vaivaistalossa lähtevänsä hakemaan töitä kaupungista. 10-vuotiaan Iisakan hän jätti vielä vaivaistaloon luvaten palata varmasti noutamaan hänet.

1915 Marja Valtanen palasi. Iisakka oli juuri täyttänyt 15 vuotta ja kasvanut niin isoksi, ettei vaivaistalo voinut tarjota pojalle enää paikkaa. Äidin ja pojan kotikylä jäi taakse heidän lähtiessään kaupunkiin, tehtaiden pauhuun.

Suomen teollistuminen alkoi hitaasti, mutta kiihtyi ajan kanssa. Eriarvoisuus omistavan luokan ja muun väestön välillä niin kaupungeissa kuin maaseudullakin oli silmiinpistävä. Suomen itsenäistymisen ei juuri muuttanut tavallisen ihmisen arkea. Sisällissota sen sijaan muutti.

Kaupunkilaistunut Iisakka Valtanen oli kohdannut äitinsä kanssa työskennellessään itseään jokusen vuoden vanhemman Svetlan, Svetun, jonka poliittinen vakaumus ja intohimo veivät miehen mennessään. Äitinsä pyynnöistä huolimatta Iisakka alkoi itsekään poliittisesti aktiiviseksi ja päätyi taistelemaan vakaumuksensa puolesta punaisten puolella.

Iisakka selvisi sisällissodasta onnekseen pienin ruhjein. Miehen maine oli kuitenkin mennyttä. Tämä ei estänyt häntä kosimasta Svetlanaa vuonna 1919.

Iisakan lapsuudessa vanha kansa puhui vielä suurista nälkävuosista, ajalta ennen pojan syntymää.

Vaikka elämä oli monella tapaa parantunut 1900-luvulle tultaessa, oli köyhyys edelleen merkittävä sosiaalinen ongelma, johon yhteiskunnassa ei vielä tartuttu riittävästi.

Itsenäistymiseen mennessä eduskunta oli toiminut runsaat kymmenen vuotta, mutta se ei ollut saanut parannetuksi köyhimmän kansanosan oloja.

Sisällissota jakoi kansan kahtia. Sodan jälkeen saatiin aikaan torpparilaki.

Yli 29 000 oli menettänyt henkensä ja liki 20 000 haavoittunut.

Mene äiti pois.

1900-luvun toinen vuosikymmen lähestyi loppuaan. Suomen eduskunta oli toiminut vuodesta 1907 lähtien saavuttamatta kuitenkaan juuri mitään ensimmäisinä vuosinaan. Mikäli uudistukset eivät kaatuneet sosialistien ja porvariain välisiin erimielisyyksiin, ne kaatuivat keisarin kielteiseen kantaan.

Iisakka ja Svetu asuivat Iisakan äidin kanssa samassa vuokrahuoneessa tehdaskaupungin työläiskorttelissa, jossa olosuhteet eivät juuri eronneet maaseudun vaivaistalosta. Teollistuminen, kaupunkiin muutto ja työpaikkojen lisääntyminen olivat kuitenkin edessä, mutta 1900-luvun alun hinta yhteisöille oli ollut kallis.

Valtasten suvun elämä oli kuitenkin hyvää. Uusi valo syttyi uuden vuosikymmenen taitteessa, kun vuonna 1920 syntyi Iisakan ja Svetun poika, Matti Johannes Valtanen.

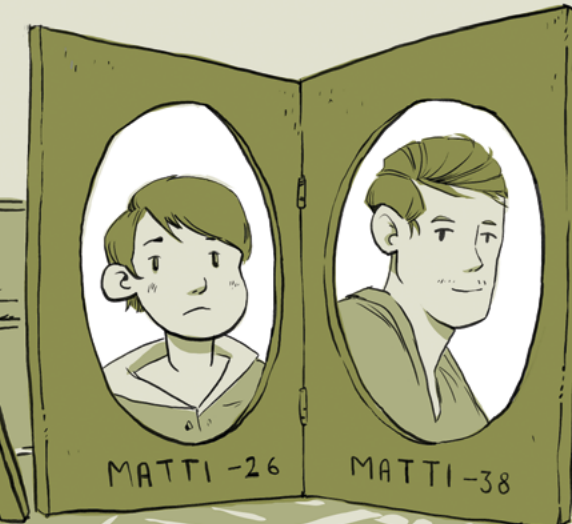
Suomi ilman sosiaaliturvaa

Köyhyys oli 1900-luvun alun vaikein sosiaalinen ongelma. Kunnan vaivahoidolla oli velvollisuus avustaa vain huolta vailla olevia lapsia sekä sairauden tai vanhuuden vuoksi työkykynsä menettäneitä. Köyhiä sijoitettiin työlaitoksiin ja vaivaistaloihin, joissa kuri oli ankara ja ravinto niukkaa. Saatu apu tuli korvata työllä.

Syytinkijärjestelmä oli hyvin toimeentulevilla varhainen eläkejärjestelmän muoto. Syytinkisopimuksessa iäkäs tilanomistaja luovutti maatilaa henkilölle, yleensä omalle perijälleen, joka puolestaan sitoutui turvaamaan hänen ja hänen puolisonsa toimeentulon loppuiäksi. Monet työskentelivät kuolemaansa saakka, sillä elinajanodote oli alle 50 vuotta.

Työtaturmavakuutus oli ollut voimassa jo vuodesta 1895, mutta se kattoi vain pienen osan työväestöstä. Vuonna 1917 voimaan tullut työttömyysvakuutus perustui vapaaehtoiseen jäsenyyteen työttömyyskassassa. Vakuutuksen kattavuus ja etuustaso jäivät hyvin heikoiksi: päiväraha oli noin 10 prosenttia palkasta, ja vain muutama prosentti palkansaajista kuului työttömyyskassaan.

1920
1940

Vaikka torpparilaki oli helpottanut suuren kansan-
osan elämää maaseudulla, oli hiljalleen kasvava kau-
pungin työläisväestö edelleen sangen heikossa ase-
massa. Omavaraista ruokataloutta ei ollut, ja tuon
ajan työläisten palkkataso oli matala. Yhdessä vuok-
rahuoneessa asuva Valtasen perhe työskenteli tekstii-
litehtaassa ja kasvatti suvun tuoreinta versoa, Mattia.
Samaan pihapiiriin oli muuttanut myös Svetun van-
hempi veli Kirill, joka ei löytänyt paikkaansa muuttu-

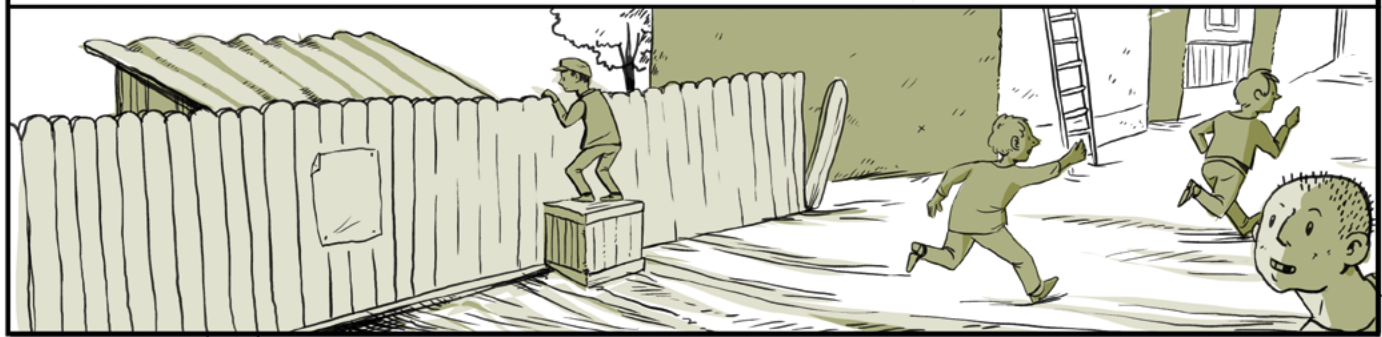
vassa maailmassa. Pelaamisesta ja kauppatoimistaan
tunnettu Kirill ei varsinaisesti ollut työkuuntainen ja
olisi ollut oikeutettu köyhäinhuoltoon, mutta hän ei
köyhäinhuollon saaman häpeän leiman vuoksi suos-
tunut astumaan huollon piiriin. Hän halusi asua
lähellä siskoaan ja tämän perhettä. Kaupunkilaisina
he edustivat varsin pientä osaa kansasta.

SUOMEEN SYNTYI 1920-1930-LUKUJEN VAIKTEESSA SUURI MÄÄRÄ
PIENTILOJA JA MAASEUDUN OLOT PARANIVAT HILJALLEEN.

KAUPUNGEISSA TILANNE KOHENTUI HITAAMMIN. SUOMEN VÄKILUKU
KASVOI 1920-LUVULLA 3,1 MILJOONASTA 3,4 MILJOONAAN. KASVAVAN
TIETOISUUDEN JA PARANTUNEEN TERVEYDENHOIDON MYÖTÄ
SYNTYVYYS KUITENKIN LASKI JA IHMISET ELIVAT PIDEMPÄÄN.

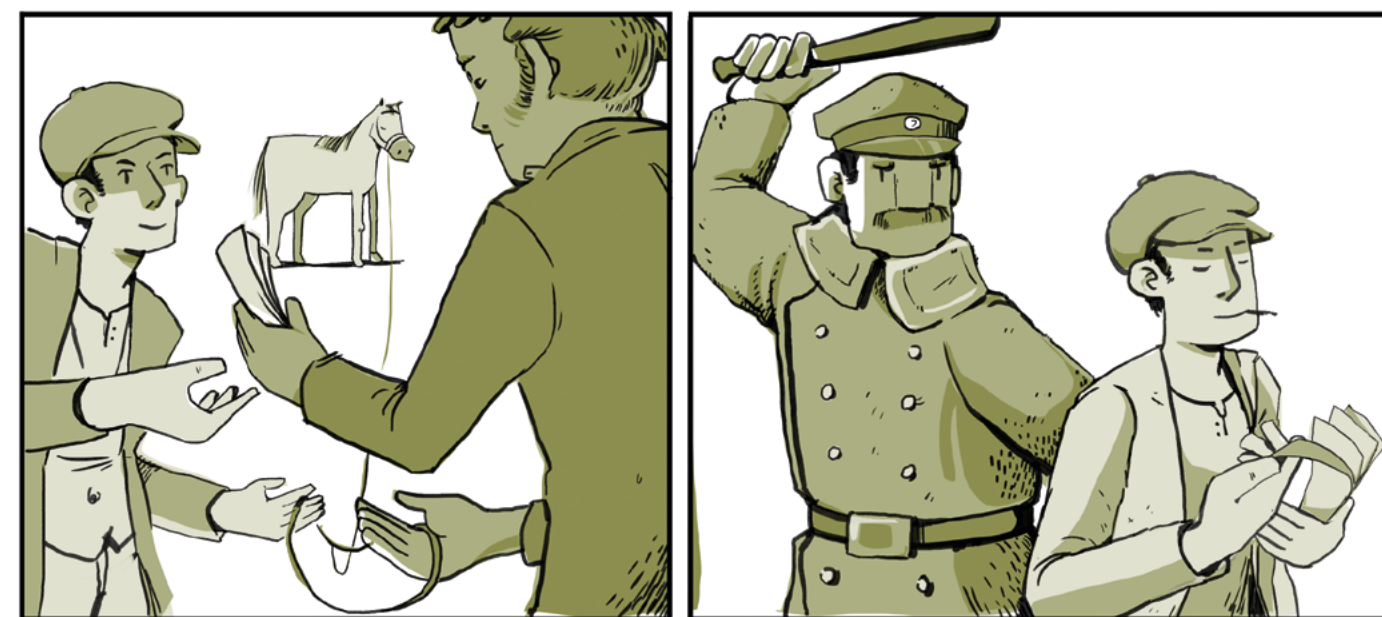
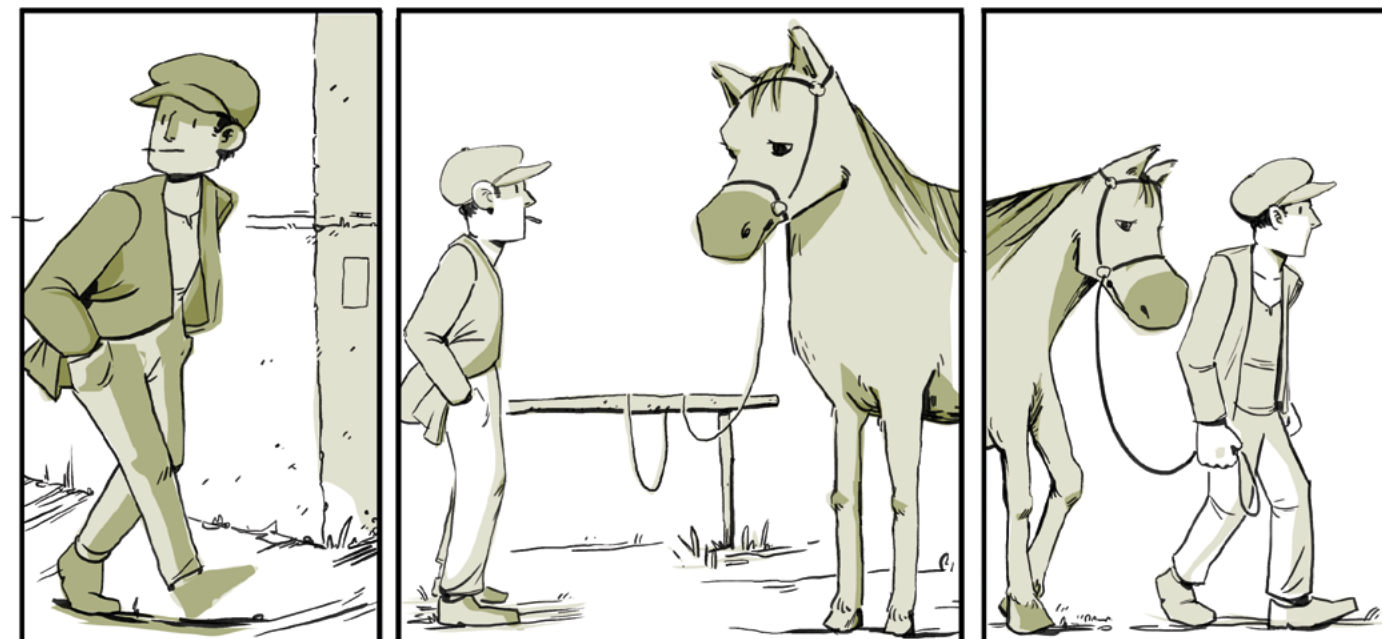

HALLITUS JA KANSANEDUSTAJAT KÄIVÄT JO VARHAISESSA VAIHEESSA
KESKUSTELUJA KANSALAISTEN SOSIAALISEN TILANTEEN PARANTAMISEKSI,
MUTTA PÄÄTÖKSIÄ SAATIIN ODOTTAA USEITA VUOSIA.

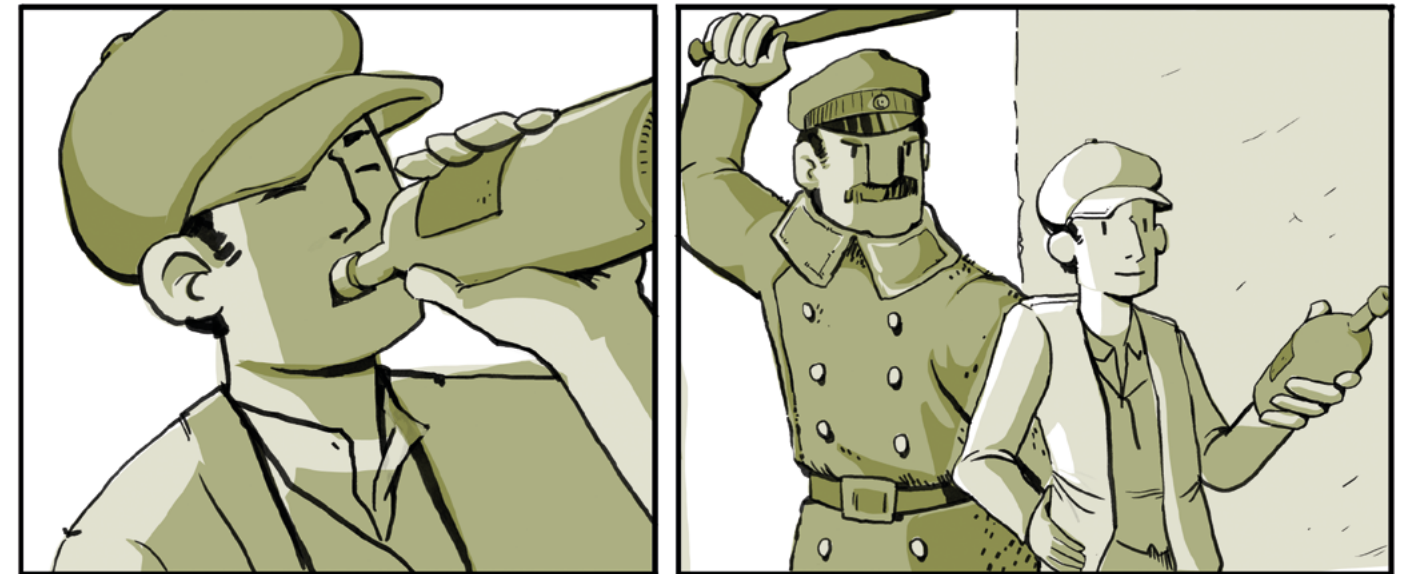
Vanhuusajan turvaksi oli luotu varhaisia eläkejärjestelyjä, mutta eläkkeestä pääsivät nauttimaan lähinnä kuntien, kaupunkien ja valtion työntekijät ja virkamiehet – ja hekin vasta 1920-luvun lopulla, kun 1927 tuli voimaan virkamiesten eläkelaki. Tuolloin erilaisissa ammateissa toimivia ihmisiä oli yli 1,5 miljoonaa. Vaikka erilaisista eläke- ja turvamalleista oli puhuttu ja niitä oli laajalti ehdotettu, ei valtiollinen

sosiaalihuolto ottanut vielä tuulta alleen. Eduskunnassa puhuttiin myös sairausvakuutusmallin rakentamisesta, joka kuitenkin kaatui valtaapitävien piirien vastustukseen. Syytä olivat muun muassa vakuutuksen rajoittuminen vain palkansaajiin sekä epäily siitä, että vakuutus lisäisi ”tekosairastelua” ja työn karttela.

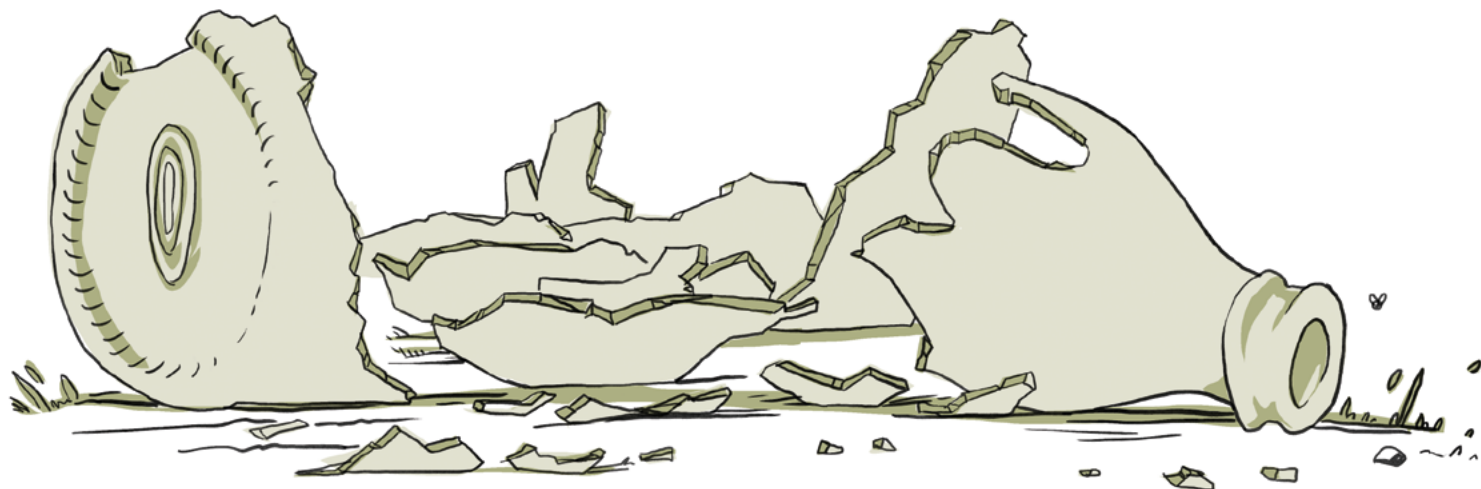
Vuonna 1921 säädettiin oppivelvollisuuslaki, jolla kunnat veloitettiin perustamaan kouluja. Matti kävi kansakoulua ja oppi lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan. Perheellä ei ollut varaa siihen, että Matti olisi jatkanut koulunkäyntiä kansakoulun jälkeen, joten jo hyvin nuorena hän päätyi työskentelemään ruokansa ja asumuksensa eteen. Kirilliltä koulut olivat

aikoinaan jääneet käymättä. Matti piti kovasti enostaan ja opetti tälle lukemista vaihtelevalla menestyksellä. Lukutaidottomuus ei kuitenkaan estänyt Kirilliltä kaupantekoa, ja vaihtovälineinä olivat sekä tavara että raha. Suomessa oli eletty kieltolain aikaa vuodesta 1919, ja Kirill työllisti itseään viinanpoltolla sekä alkoholia välittäen.

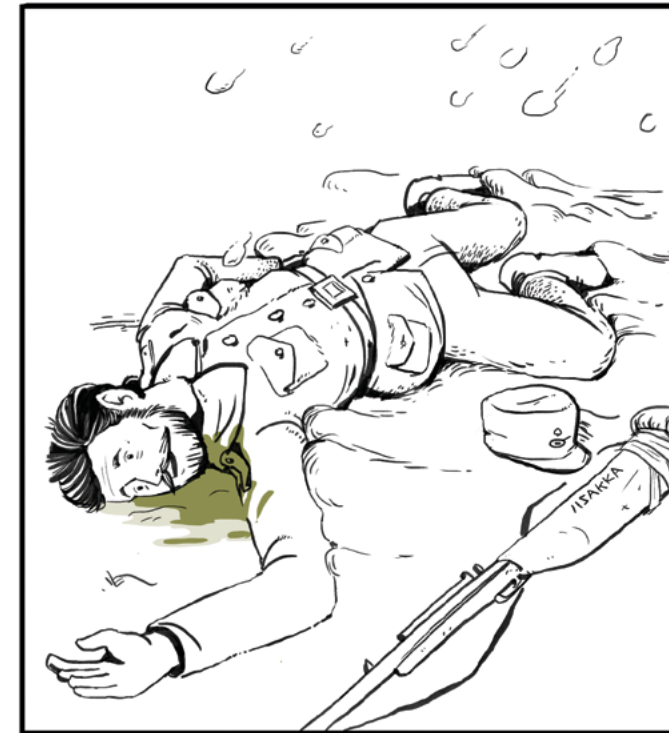
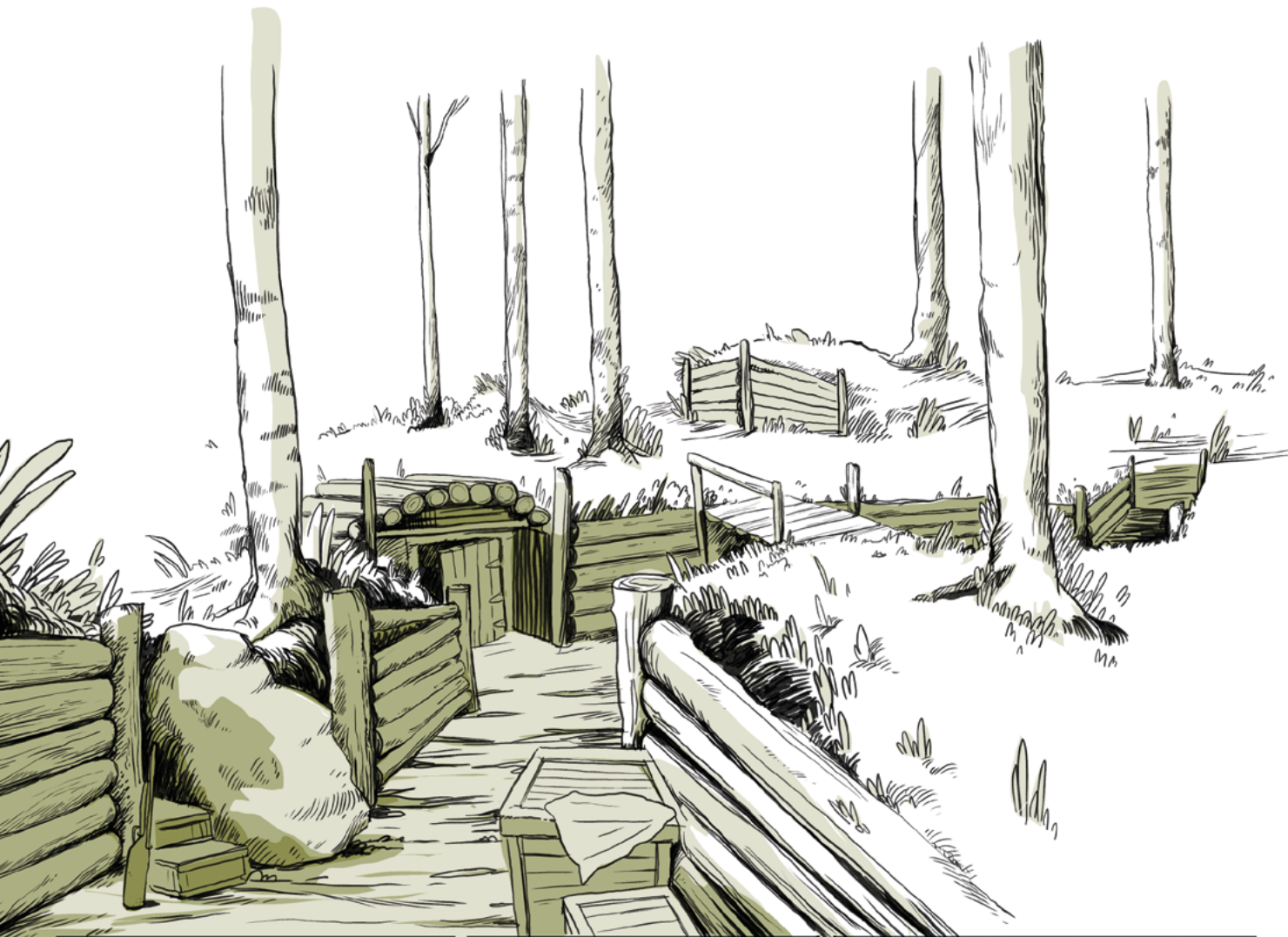
Huhtikuun alussa 1935 Kirill löydettiin kuolleena erään ravintolan takaa. Poliisi uskoi kyseessä olleen tappo, mutta asiaa ei tutkittu enempää eikä tekijä jäänyt koskaan kiinni. Iisakalle ja Svetulle selvisi pian, että Kirill oli heiltä salassa seurustellut useamman vuoden erään naisen kanssa, jonka kanssa Kirill oli saanut kaksi lasta. Epätoivoinen äiti toivoi apua Valtasen perheeltä, koska hänen omat vanhempansa

olivat jo kuolleet. Matti tapasi ensimmäistä kertaa serkkunsa, äitinsä sukunimeä kantavan Mailan ja tämän nuoremman sisaren Maijan. Svetu toivoi, että lapset voisivat muuttaa perheen kanssa saman katon alle, mutta Marja ei hyväksynyt tätä. Sen sijaan Marja ehdotti naiselle, että tämä voisi tyttäreineen lähteä piikomaan Marjan kotiseudulle, josta hän pystyisi järjestämään Kulhon perheelle uuden kotipaikan.

Vuonna 1937 säädettiin kansaneläkelaki, jonka myötä perustettiin myös Kansaneläkelaitos. Marja Valtanen oli 52-vuotias ompelija tekstiilitehtaalla. Hän ei kyennyt kerryttämään säästöjä, vaikka palkat olivat ajan kuluessa nousseet. Nyt itse kukin maksoi pakollisia

eläkemaksuja. Kauan ei eläkemaksuja ehditty kerätä, kun talvisota syttyi. Sekä Iisakka että Matti saivat kutsun rintamalle. Iisakka kaatui jo sodan alkuvaiheissa, Matti taas sai luodin vatsaansa ja haavoittui pahoin.

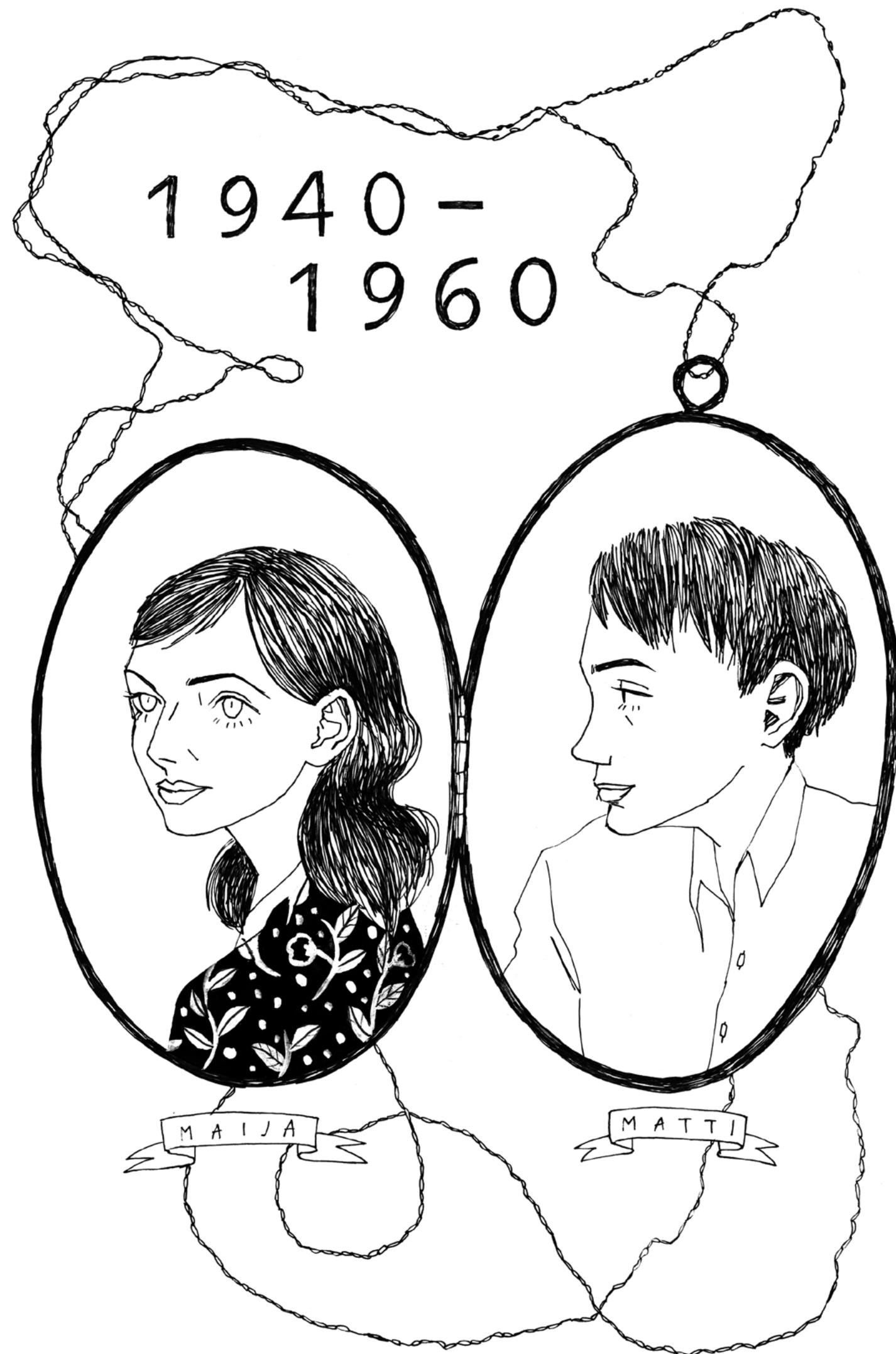

Sosiaaliturvan ensi askeleet

Kunnallinen köyhäinhoito laajentui vuonna 1922, ja kunnille tuli velvollisuus huolehtia kaikista avuntarpeessa olevista köyhistä, myös työkykyisistä. Ensimmäisesti jokaisen tuli kuitenkin huolehtia omasta ja lähiomaistensa toimeentulosta, ja kunnalta saatu apu piti maksaa takaisin, usein työllä.

Vuodesta 1937 lähtien jaettu äitiysavustus oli aluksi tarkoitettu vähävaraisille, ja sen sai noin kaksi kolmasosaa synnyttäjistä. Äitiysavustus siis toi osan äideistä terveydenhuollon piiriin. Vuonna 1949 avustus laajeni koskemaan kaikkia synnyttäjiä.

Vuonna 1937 hyväksytty kansaneläkelaki oli aikanaan Suomen historian suurin sosiaalinen uudistus. Palkansaajat ja yrittäjät keräsivät pääomaa vakuutusmaksuilla omalle eläketililleen Kansaneläkelaitokseen, joka oli perustettu vakuutuksen hoitoa varten. Eläkkeet olivat kuitenkin hyvin pieniä.

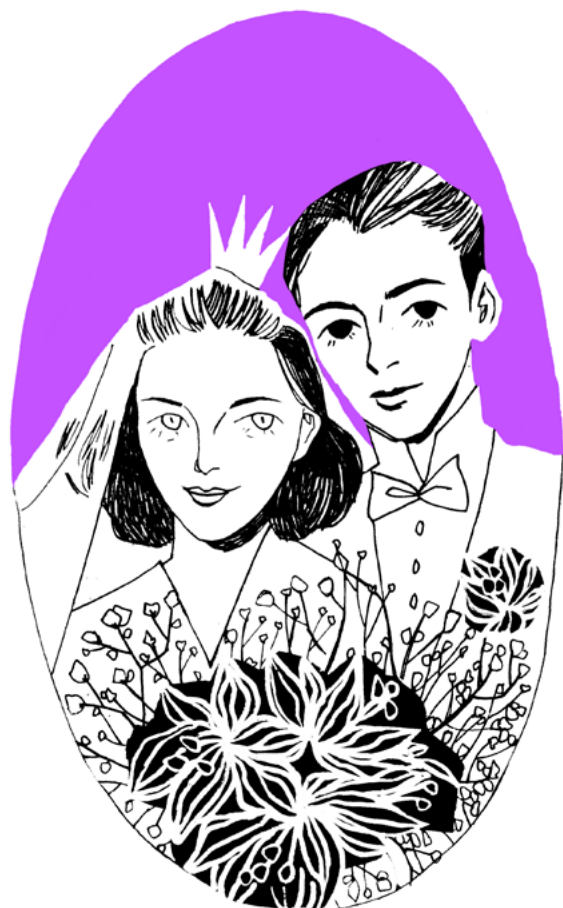
Sota oli jättänyt jälleen jälkensä suomalaisiin koteihin. Matti oli vielä rintamalla, kun tieto Iisakan kaatumisesta kulkeutui Valtasen perheelle. Kaatuneiden sotilaiden maksamia eläkemaksuja maksettiin takaisin omaisille. Kansa käytti tästä maksusta nimitystä hautausavustus. Svetulle maksettiin 500 markkaa — summa, jota harva työläinen tai pienviljelijä oli edes ehtinyt maksaa.

Sotavuosista huolimatta sisäpolitiikassa sosiaaliturvaan ja kansaneläkkeeseen suhtauduttiin nihkeästi, ja Kansaneläkelaitoksen alasajolla oli kannattajansa. Sota mutkisti myös merkittävästi kansaneläkemaksujen keräämistä. Kansaneläkejärjestelmää uudistettiin ja uudenlaiset maksujärjestelyt aiheuttivat kansan parissa tuhtumusta. Ensimmäiset työkyvyttömyyseläkkeet maksettiin 1940-luvun puolivälissä, tosin pieniä määriä ja pienelle ihmisjoukolle.

Monet evakot saivat vapautuksen kansaneläkemaksujen maksamisesta, olivathan he hankalassa asemassa jouduttuaan jättämään kotinsa kahdesti, ensin talvisodassa ja sen jälkeen jatkosodassa. Vuonna 1947 toteutettiin kunnallisverojen ja kansaneläkemaksujen yhteinen ennakkoperintä. Sotainvalidit saivat luonnollisesti erityistä huomiota, ja haavoittuneiden hoidon myötä yhteiskunnassa alettiin etsiä keinoja invalidien hoitoon, pyrkimyksenä kuntouttaa hei-

dät mahdollisuuksien mukaan takaisin työelämään. Matti ei sodan jälkeen kyennyt enää jatkamaan tehdastyössä, mutta pääsi lopulta kuorma-autonkuljettajaksi. Maitoautoa ajaessaan Matti kohtasi maalla Maijan, joka oli ollut piikana Kulmalassa melkein kymmenen vuotta. Nuoret rakastuivat toisiinsa, ja Matti muutti Kulmalaan mentyään Maijan kanssa naimisiin.

Maija sairasti nivelreumaa, josta oli tullut uusi kansantauti. Myös Maija oli invalidihuollon piirissä, kuten tuhannet muutkin suomalaiset. Työkykyä ylläpitävää ja ehkäisevää hoitoa kehitettiin Suomessa lisääntyvässä määrin. Pyrkimyksenä oli luonnollisesti välttää ihmisten liian aikainen työkyvyttömyyseläkkeelle

jäänti. 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa suurimmat työkyvyttömyyden aiheuttajat Suomessa olivat tuberkuloosi, verenkiertoelinten sairaudet, mielisairaudet ja vajaamielisyys sekä tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, joista nivelreumaa sairastettiin eniten.

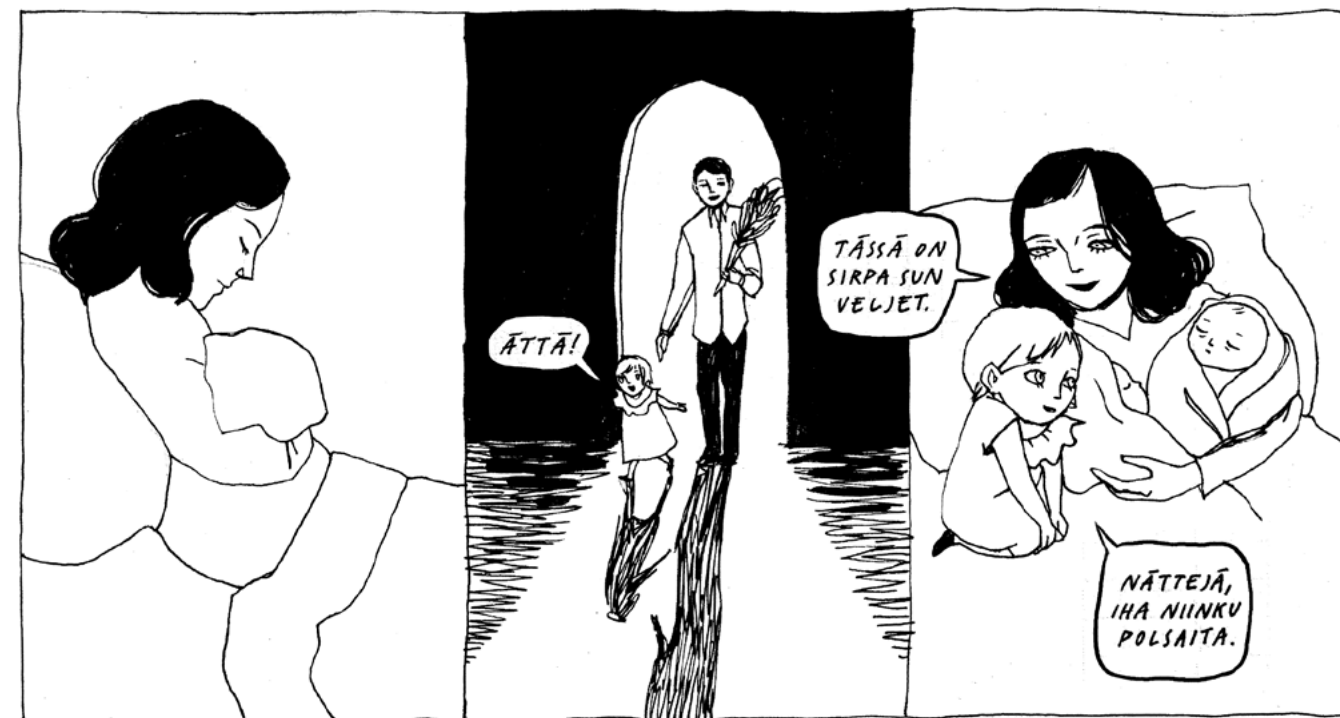
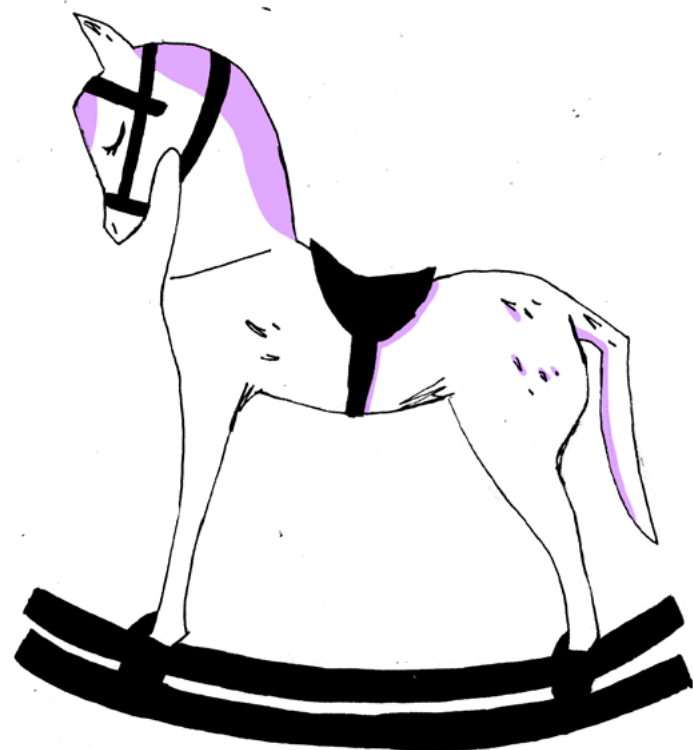
VUOSIEN 1942-1956 TILASTOJEN SUURIMMAT TYÖKYVYTTÖMYYDEN AIHEUTTAJAT

Lapsilislaki säädettiin vuonna 1948. Vuodesta 1937 vähävaraisille äideille jaettua äitiysavustusta alettiin jakaa kaikille äideille 1949 lähtien. Maija ja Matti saivat yhdessä kolme lasta. Vuonna 1953 syntyi Sirpa Valtanen ja vuonna 1956 kaksospojat, Ari-Matti ja Veli-Matti Valtanen. Svetlana Valtanen alkoi itse lähestyä eläkeikää, kun taas Marja Valtanen kuoli vanhuuden väsyttämänä keväällä 1955, 70-vuotiaana. Kansaneläkelaki oli ollut voimassa liki kaksikymmen-

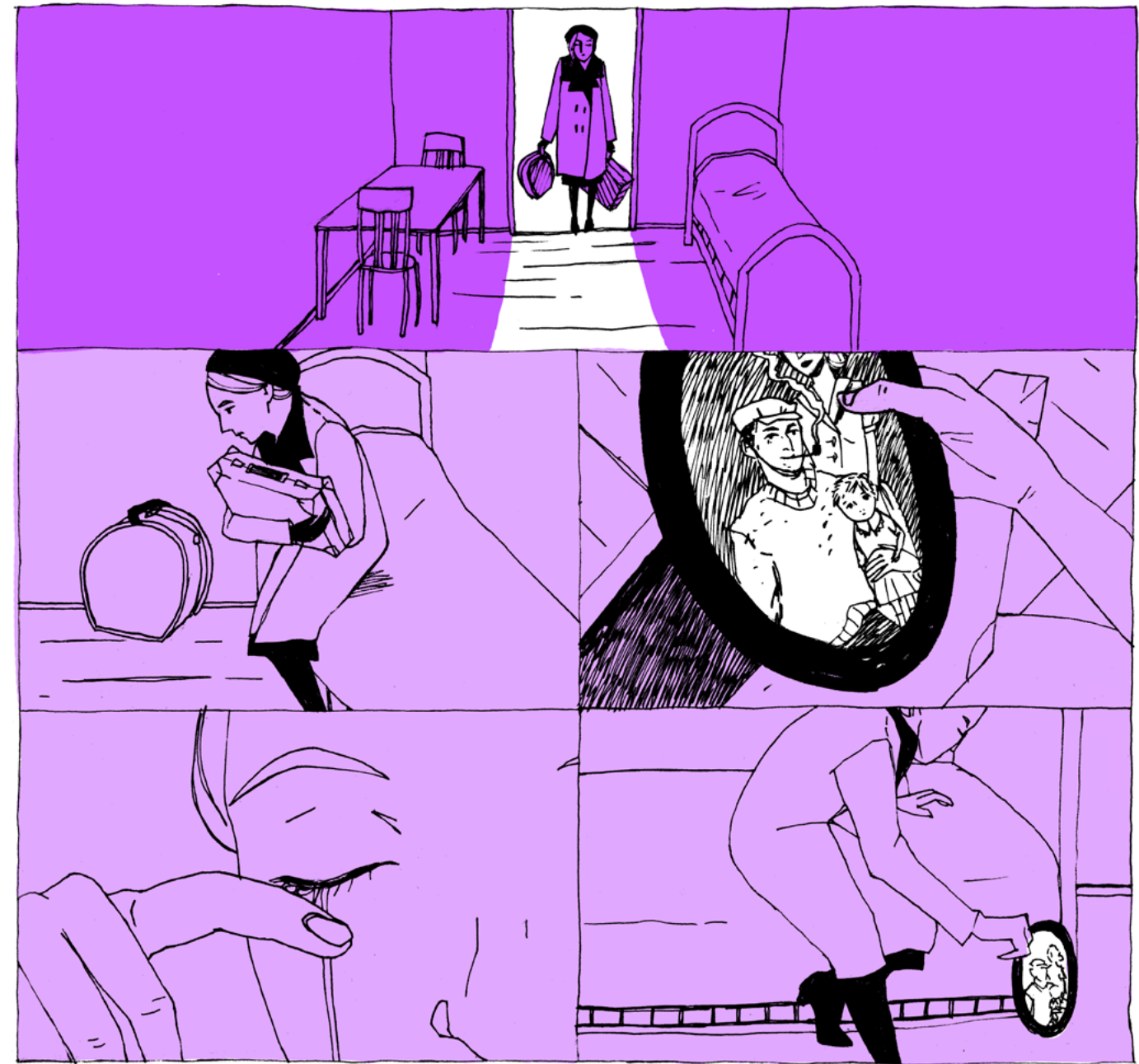
tä vuotta, mutta Marja ei ollut kiinnostunut eläkkeen nostamisesta. Kansa suhtautui edelleen epäluuloisesti vaivaispuun, jota Marja oli koko aikuisikänsä koettanut välttää ja johon hän eläkkeenkin rinnasti.

Kaksospoikien syntyessä isoäiti-Svetu oli jo 61-vuotias ja kaipasi kaupungista maaseudun rauhaan. Niinpä hänkin muutti Kulmalaan, ja vuokrahuone sai asukkaakseen Maijan vanhemman siskon, Maila Kulhon.

Vuonna 1956 kansaneläkelakia uudistettiin: heikon turvan tarjonnasta säästötilijärjestelmästä siirryttiin verorahoitteiseen tasaeläkkeeseen. Myös kansaneläkkeen arvo nousi, ja jo seuraavana vuonna kokonaiseläketurva oli 2,5 kertaa suurempi kuin vuonna 1956. 1950-luvun alussa keskusteltiin paljon myös sairaus-

vakuutuksen toteuttamisesta, mutta taloudellisista ja poliittisista syistä asia lykkäytyi. Vuonna 1958 Maija Valtanen menehtyi auto-onnettomuudessa. Matti jäi yksin kolmen lapsen kanssa ja huolehti samalla ikääntyvästä äidistään. Svetu Valtanen alkoi saada vanhuuseläkettä vuonna 1960.

Sosiaaliturva laajenee

Vuodesta 1948 alkaen maksettiin lapsen äidille lapsilisää jokaisesta alle 16-vuotiaasta lapsesta. Aluksi lisä maksettiin tasasuuruksena. Myöhemmin lapsilisä porrastettiin niin, että se suureni lapsiluvun myötä.

Huoltoapu korvasi perinteisen köyhäinhoidon vuodesta 1956 lähtien. Avun saamisen edellytyksenä ei enää ollut ehdoton köyhyys, vaan elatukseen käytettävissä olevien varojen puuttuminen. Lisäksi huoltoapu sisälsi muutakin huollettavan ja tämän perheen toimeentuloa ja hyvinvointia edistävää tukea.

Vuonna 1956 kansaneläkkeen keräämisessä käytetyt henkilökohtaiset eläketilit lakkautettiin. Kaikille työkyvyttömille ja 65 vuotta täyttäneille tuli oikeus saman suuruiseen eläkkeeseen, jota täydennettiin tarvittaessa tukiosalla. Eläkkeiden taso nousi merkittävästi.

Vuonna 1959 säädettiin uusi työttömyysvakuutuslaki, joka paransi työttömyyden ajan taloudellista turvaa. 1960-luvun alku oli Suomessa suurien ja kauaskantoisten uudistusten aikaa. Tuolloin Suomi koki myös suuria rakennemuutoksia. Vuonna 1962 säädettiin työeläkelaki, ja yleinen sairausvakuutus tuli voimaan vuonna 1964 tarjoten turvaa kaikille kansanterroksille. Maaseutuvaltainen maa teollistui. Maaseudulta, etenkin syrjäseuduilta, muutettiin töiden perässä

kaupunkeihin ja Ruotsiin, joka tarvitsi maahanmuuttajia pyörittämään tehtaitaan. Nopeasti Göteborgista tuli Sallan suurin kylä. Myös Matti Valtanen lähti Ruotsiin töihin. Lapset jäivät Suomeen, Sirpa isoäitinsä Svetun hoiviin maalle, ja kaksospojat Ari-Matti ja Veli-Matti kaupunkiin tätinsä Mailan luo. Muuttoalto loi painetta luoda sosiaalipoliittisia muutoksia nopeampaan tahtiin.

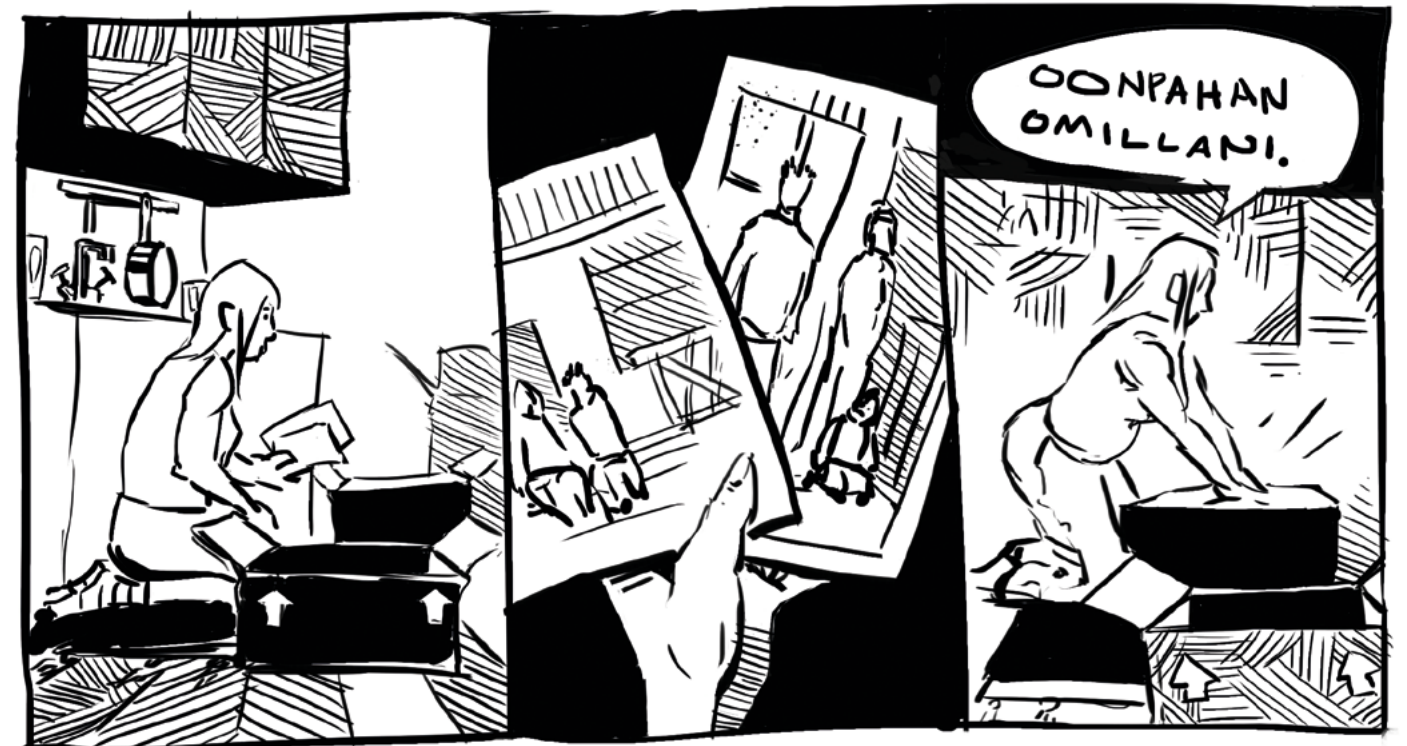
Sosiaaliturvaa parannettiin 1960-luvulla muun muassa lapsilisiä korottamalla sekä perhe-eläkejärjestelmää parantamalla. Lesket ja orvot saivat perhe-eläkkeen myötä tuen elämässä eteenpäin selviämiseen. Niin kansaneläke kuin työeläkekin puhut-

tivat, kun Suomessa käytiin hallinnollista keskustelua siitä, kumpi järjestelmä oli paras yleisen eläkejärjestelmän pohjaksi. 1960-luvulla uudistettiin myös kuntien ja valtion eläkkeet. Näin kaikki palkansaajat olivat eläketurvan piirissä.

3,3 miljoonaa suomalaista kuului vuoden 1968 alussa kansaneläkelain piiriin ja 1,5 miljoonaa suomalaista työ- ja virkasuhde-eläketurvan piiriin. Työeläkelätkien myötä kaikille palkansaajille oli jo taattu vanhuudenturva. Maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien eläkelait säädettiin 1970-luvun alussa. Kiihtyvä raken-

nemuutos näkyi maaseudulla, ja muutto kaupunkiin houkutteli yhä useampaa. 1970-luvulle tultaessa vanha eriarvoistava koulujärjestelmä väistyi yhtenäiskoulun tieltä. Valtasen perheelle 1970-luvun alku oli murheellinen. Ari-Matti, toinen Matin kaksospojista, hukkuu kalastusreissulla Kulmalassa kesälomalla.

Vuonna 1972 tuli voimaan kansanterveyslaki ja kuntiin perustettiin terveyskeskukset takaamaan kaikille pääsy tarvittavaan hoitoon. Veli-Matti Valtanen aloitti opiskelut lukiossa ja oli ensimmäisten opintotukea saaneiden joukossa Suomessa. Samaan aikaan Veli-Matin sisko Sirpa oli jo päättämässä omia

ammattillisia opintojaan ja pohti opiskelumahdollisuuksiaan Suomessa. Nuorten isä oli edelleen Ruotsissa eikä päässyt edes poikansa hautajaisiin. Lukion käytyään Sirpa päätyi opiskelemaan sairaanhoitajaksi.

VELI-MATTI VALTANEN YLIOPIILAS.

SIINÄ ON KOMEA SOINTI.

OOT SIT ENSIMMÄINEN SUVUSSA.

MUT MILLÄ SIE ELÄMÄSI OIKEIN KUSTANNAT.

KUINKA SITÄ NOIN FIKSU POIKA MIHINKÄÄN HUKKATEILLE.

NIINPÄ TAIDAN OLLA.

TÖILLÄPÄ TIETEN, VAAN OVAT ALKANEET MAKSAA KANSANELÄKELAITOKSESTA OPINTORAHAA ETTEI IHAN JOUDU HUKKATEILLE.

OOT VAAN REILU JA REHTI.

SVETLANA VALTANEN.

MATTI! MITEN IHANA KUULLA SINUSTA.

EN KOVIN HÄÄPÖISESTI EN OMAN POIKANI HAUTAJAISII EDEN PÄÄSSYT.

MITEN SINÄ VOIT?

VOI MATTI. SELLAISTA SE JOSKUS ON. EI MARJAKAAN EHTINYT ISÄSI HAUTAJAISII JA HYVIN SILTI ELETIIN JA HAUDOILLA KÄYTIIN.

KUN PÄÄSIS JOSKUS KOTIIN.

LAITAN ENSI VIIKOLLA RAHAA TULEMAAN.

SINÄ TEET KUITENKIN TÄRKEITÄ TÖITÄ. LAPSET PÄRJÄÄ KYLLÄ.

SOITA TAAS.

MIKSI SÄ ALOIT OPISKELLA SAIRAANHOITAJAKSI?

MUN VELI KUOLI TUOSSA PARI KESÄÄ TAKAPERIN JATAJUSIN, ETTEI SEMMOSEEN KOKEMUKSEEN JUURI LÖYDÄ APUA, MÄ HALUAISIN AUTTAA JOS VAAN OSAAN.

1970-luvulla panostettiin moniin perhepoliittisiin uudistuksiin, joiden taustalla saattoi vaikuttaa syntyvyyden valtava väheneminen. Äitiysvapaata ja äitiysrahaa parannettiin useaan kertaan ja päivähoitolaki säädettiin vuonna 1973.

1976 Veli-Matti Valtanen tapasi Mirja Kuusen, jonka kanssa alkoi seurustella. Molemmat nuoret haaveilivat yliopisto-opiskeluista ja pääsivätkin haluamiinsa koulutuksiin. Opiskelijoiden tuet laajenivat entisestään. Oman kodin perustaminen oli

edessä, kun Veli-Matti ja Mirja saivat vuonna 1978 tyttären, joka sai nimekseen Saara Kristiina Valtanen. Saaran Matti-ukki palasi Ruotsista työskenneltään siellä toistakymmentä vuotta. Matti oli saanut kerrytettyä säästöjä, mutta hän oli pakon edessä lopettanut autoilijan uran sydänvaivojen vuoksi. 58-vuotiaana Matti jäi työkyvyttömyyseläkkeelle mutta ehti nauttia eläkkeestään vain kaksi vuotta. Hän menehtyi sydänkohtaukseen kesällä 1980.

Kohti kattavaa sosiaalivakuutusta

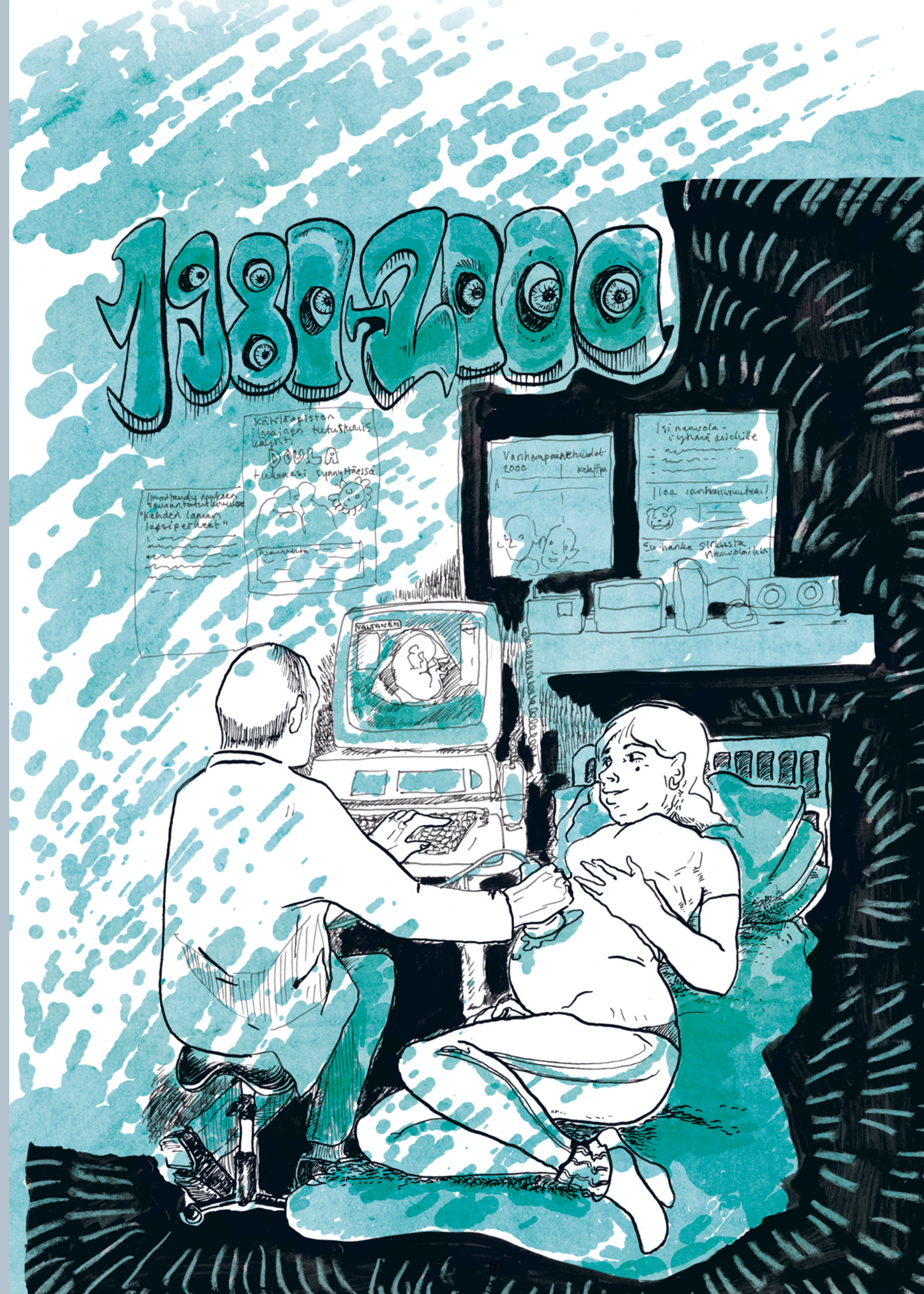
Vuonna 1960 työttömyyskassoja alettiin tukea uuden keskuskassan kautta, jolloin etuuksien taso parani ja kesto piteni. Kassoihin kuulumattomia varten luotiin tasasuuruinen työttömyyskorvaus, jonka ehtona oli taloudellisen tuen tarve.

Ansioihin perustuva, rahastoiva työeläkejärjestelmä luotiin vuonna 1962. Seuraavina vuosina työeläkkeen piiriä laajennettiin eri aloille, ja yrittäjille säädettiin omat työeläkkeensä. Uudistusten seurauksena vanhuusköyhyys pieneni merkittävästi.

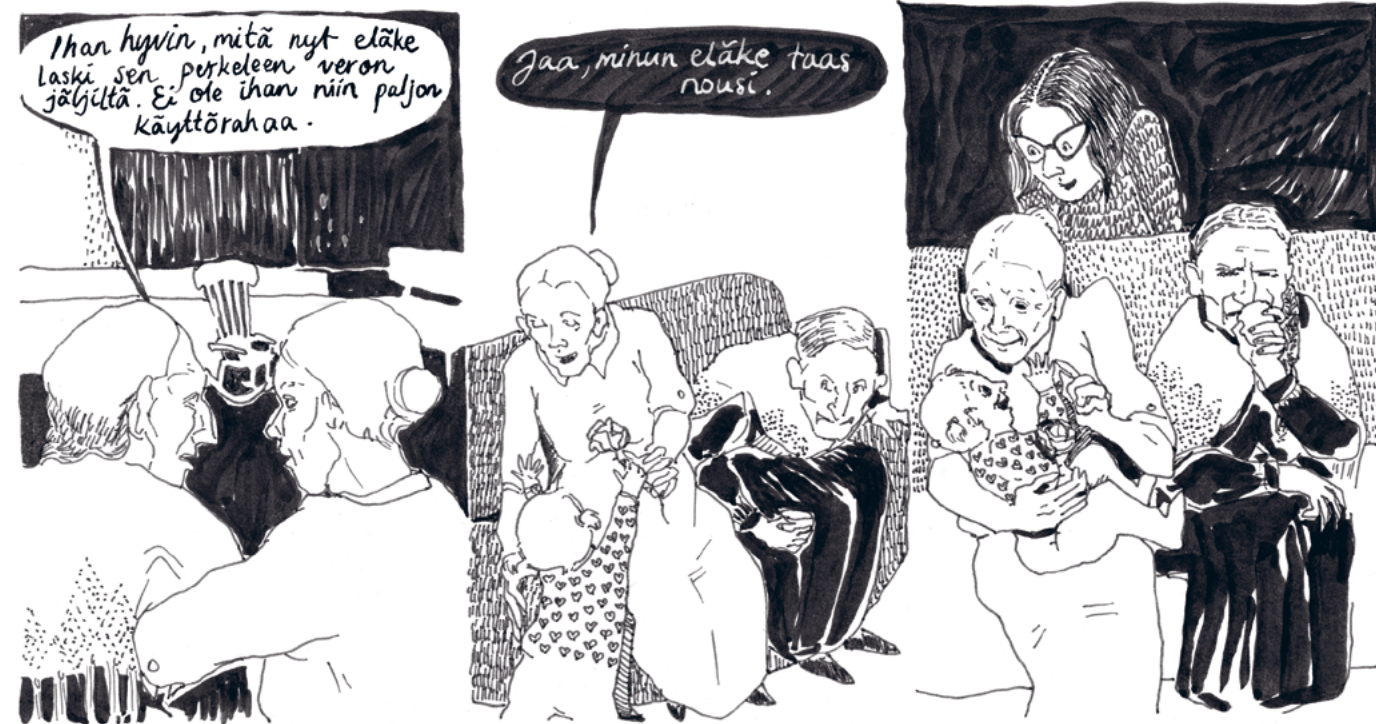
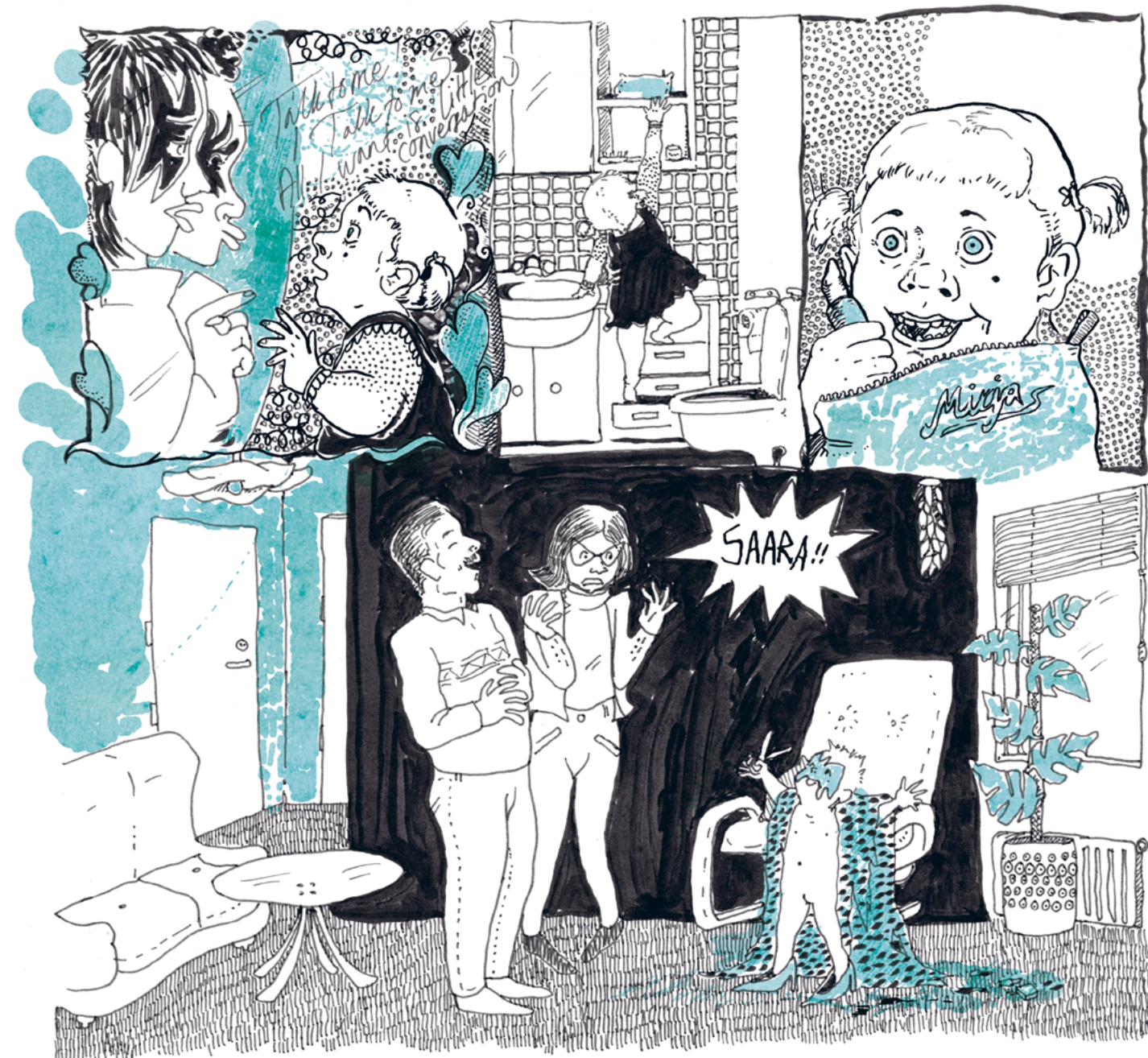
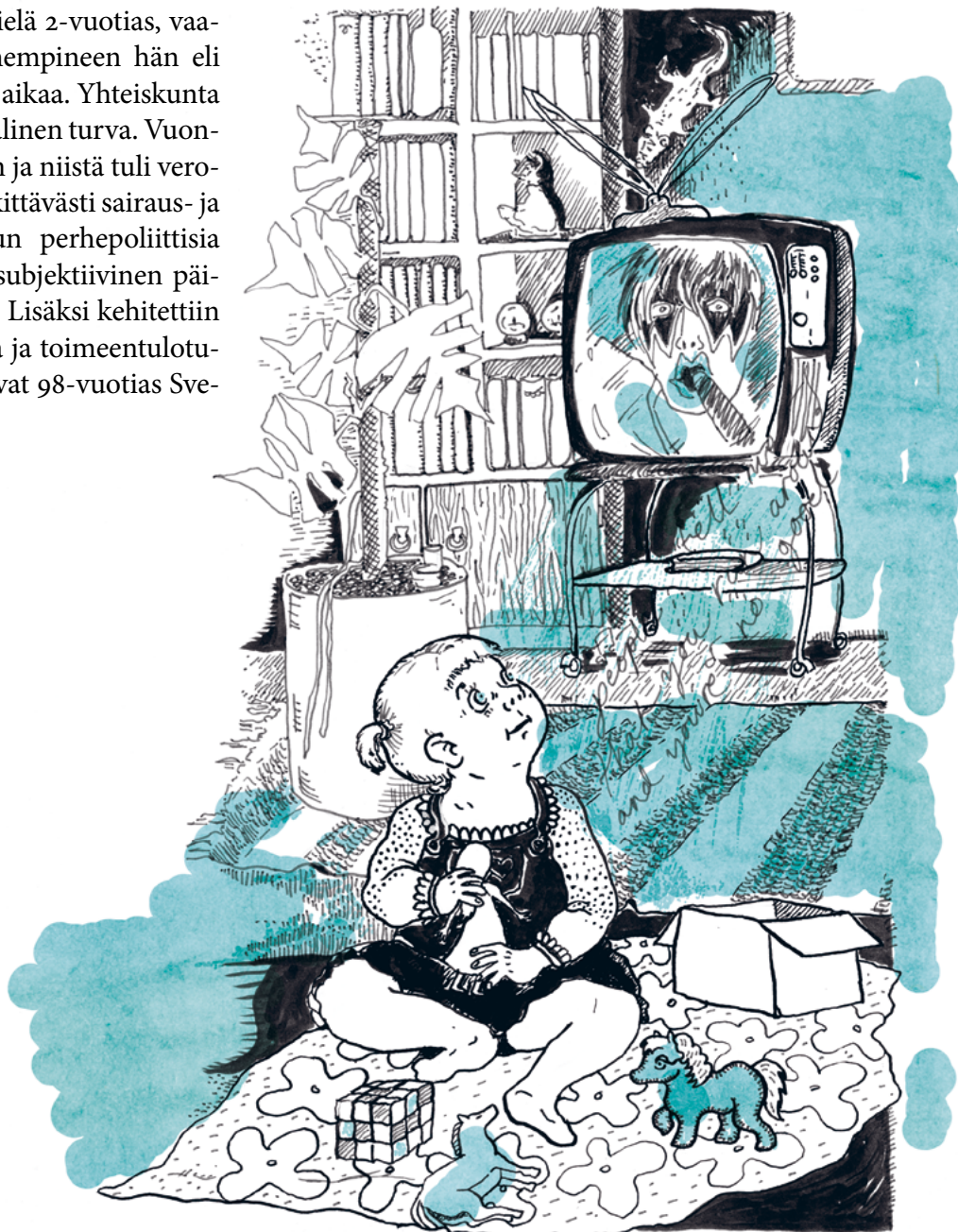
Kaksi- ja useampilapsisille perheille alettiin maksaa asumistukea vuodesta 1962 lähtien.

Vuodesta 1964 lähtien sairausvakuutus korvasi jokaiselle Suomessa asuvalle sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä aiheutuneita kustannuksia. Se sisälsi korvaukset hoito- ja lääkekustannuksista sekä työtulon menetyksestä. Suomessa sairausvakuutus toteutettiin viimeisenä Euroopan maista, mutta järjestelmästä tuli Ruotsin jälkeen maailman kattavin.

Vuonna 1972 opiskelua alettiin tukea opintolainan lisäksi opintorahalla. Vuonna 1977 opintotukeen lisättiin asumislisä.

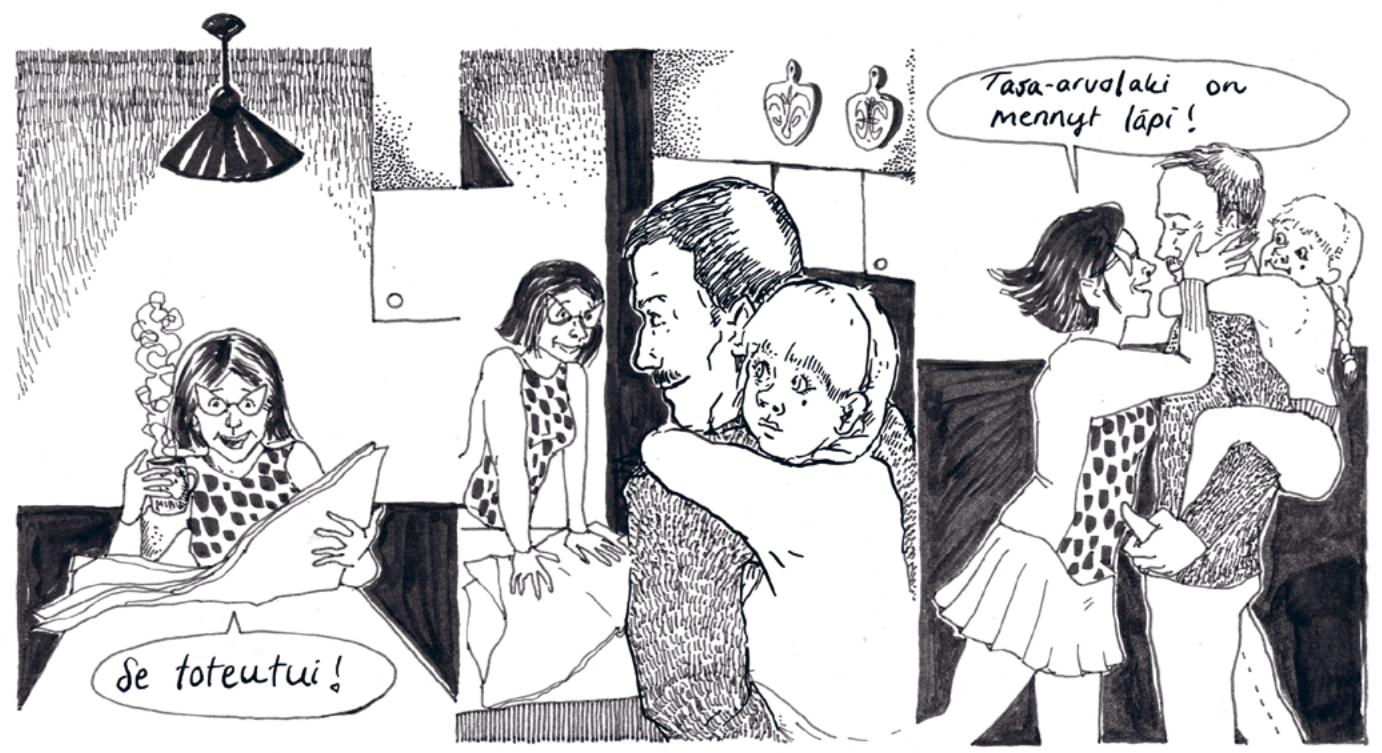
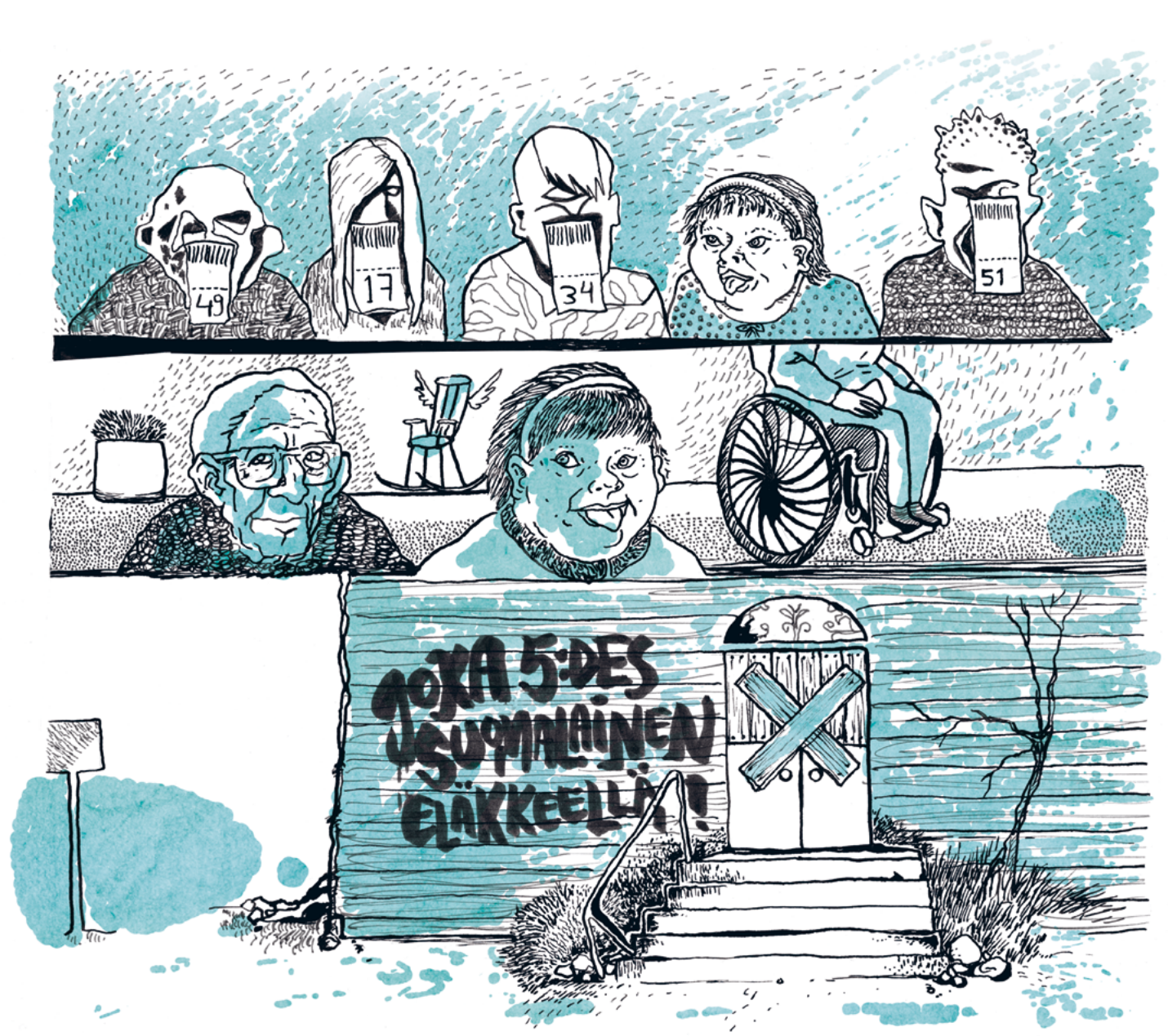
Vuonna 1980 Saara Valtanen oli vielä 2-vuotias, vaa-
leatukkainen pieni taapero. Vanhempineen hän eli
Suomen nousun ja vaurastumisen aikaa. Yhteiskunta
kehittyi ja sen mukana myös sosiaalinen turva. Vuon-
na 1982 sosiaalietuuksia korotettiin ja niistä tuli vero-
tettava tulo. Uudistus paransi merkittävästi sairaus- ja
työttömyyspäivärahoja. 1980-luvun perhepoliittisia
uudistuksia olivat muun muassa subjektiivinen päi-
vähoito-oikeus ja kotihoidon tuki. Lisäksi kehitettiin
vammainen henkilöiden palveluja ja toimeentulotu-
kea. Valtasten suvussa eläkettä saivat 98-vuotias Sve-
tu ja 78-vuotias Maila.

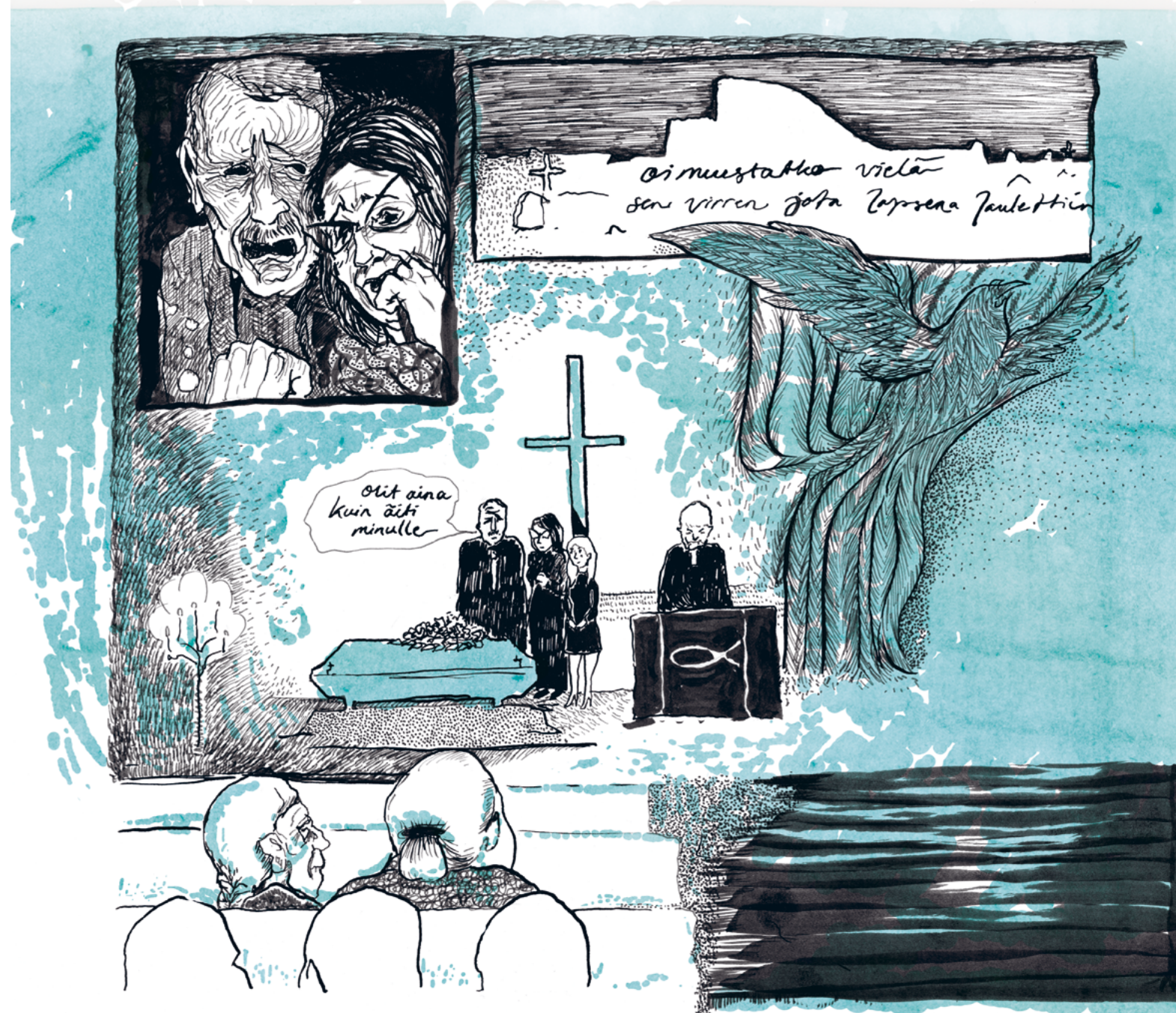

Suomen noustessa myös suomalaisten määrä kasvoi. Suomalaiset elivät entistä vanhemmiksi, ja vuonna 1986 Kelan maksaman eläkkeen saajien määrä kohosi ensi kerran yli miljoonan. Vuonna 1973 säädetty päivähoitolaki paransi naisten mahdollisuuksia työssäkäyntiin. Eläkkeensaajien määrä oli kaksinkertaistunut sitten 1970-luvun puolivälin, ja joka viides

suomalainen oli eläkkeellä. Vuonna 1986 tuli voimaan laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Lain tarkoituksena oli vähentää sukupuoleen liittyvää syrjintää sekä tukea tasa-arvoa työelämässä. Mirjalle tämä merkitsi parempia mahdollisuuksia edetä työelämässä korkeakoulutettuna.

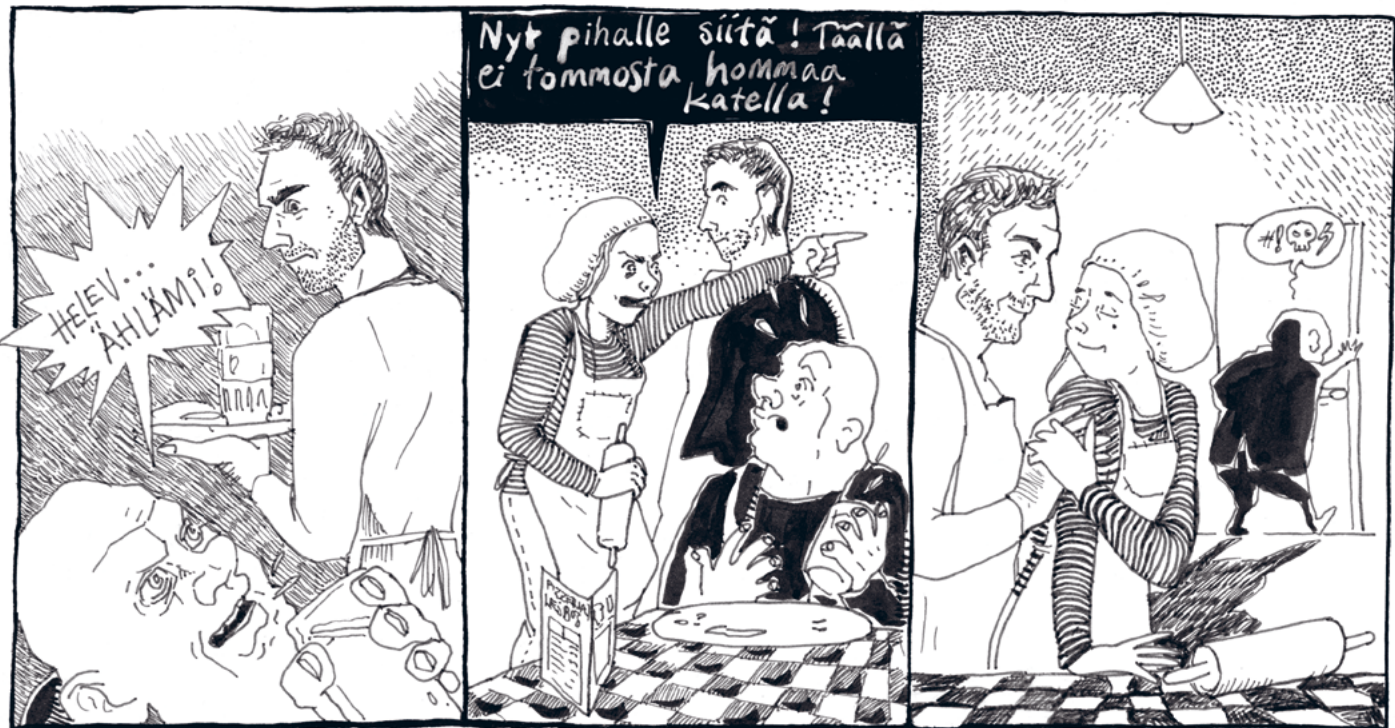
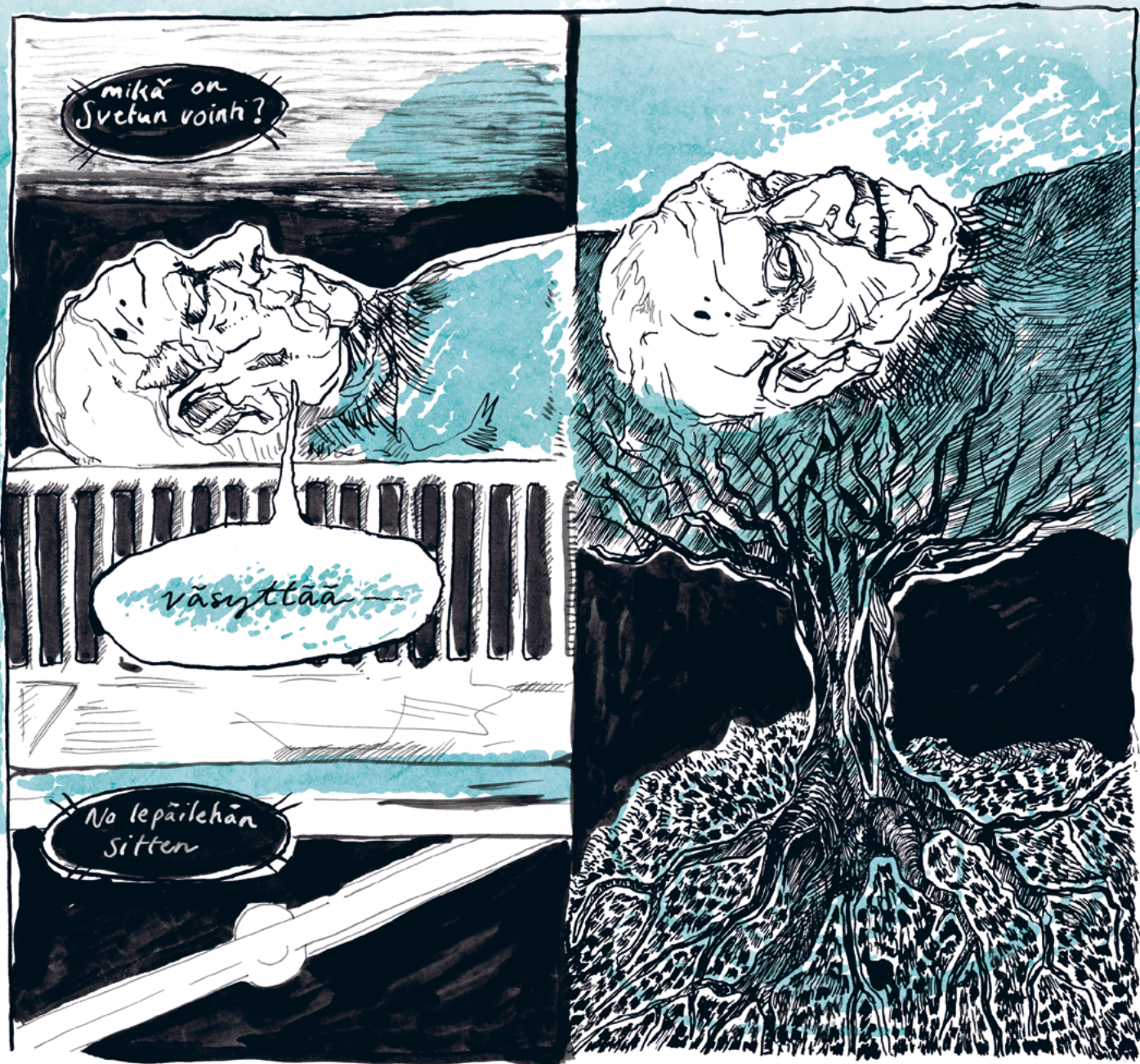
1990-luvun laman aikana työttömyysaste nousi muutamassa vuodessa neljästä prosentista 17 prosenttiin. Tuhannet yritykset menivät konkurssiin, työttömiä oli enimmillään liki puoli miljoonaa ja vuonna 1990 itsemurhia tehtiin eniten koko maan historiassa. Maila Anelma Kulho kuoli vanhuuteen 85-vuotiaana Kulmalan kunnan terveyskeskuksessa. Veli-Matti ja Mirja olivat onnekkaita, sillä heidän työnsä jatkuivat, samoin Sirpan, joka sai muuten seurata suomalaista lamaa turhankin läheltä.

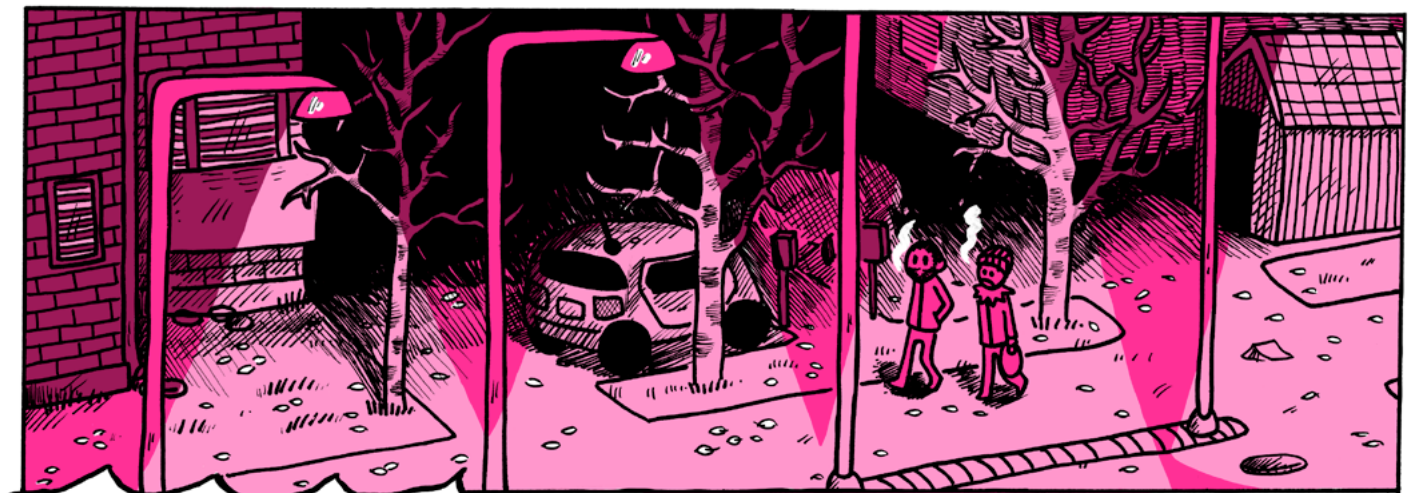
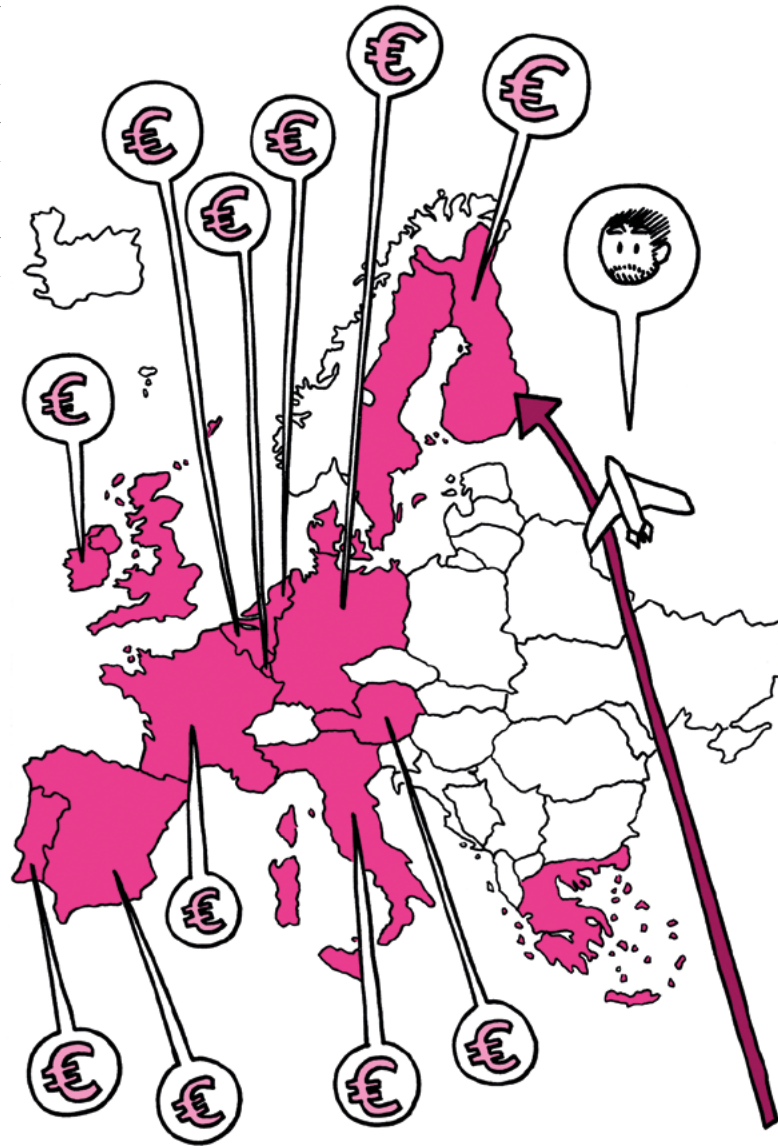

Vuonna 1994 Saara aloitti omat opintonsa ammattikoulussa. Opintotukea korotettiin ensimmäistä kertaa ja jo seuraavana vuonna sitä leikattiin. Vuoden 1994 lopulla järjestettiin neuvota-antava kansanäänestys Euroopan unioniin liittymisestä, minkä seurauksena Suomi liittyi EU:hun vuoden 1995 alussa. Vuosikymmenen kuluessa myös suomalaisten rikkaiden ja köyhien välinen kuilu oli alkanut kasvaa uhkaavaa vauhtia.

Markka vaihtui euroon, ja Euroopan unioni laajentui entisestään. Oman palasi takaisin Suomeen ja sai Suomen kansalaisuuden. Maahanmuutto puhutti edelleen paljolti. Oman ja Saara päätyivät yhteen ja perustivat perheen. Molemmilla oli töitä, mutta tuttavapiiristä löytyi niin toisen kuin kolmannenkin asteen koulutuksen saaneita, jotka olivat työttömiä. Vuonna 2003 Matiakselle syntyi pikkusisko, joka sai nimekseen Fatima Marketta Valtanen. Oman jäi isyyslomalle heti Fatiman synnyttyä.

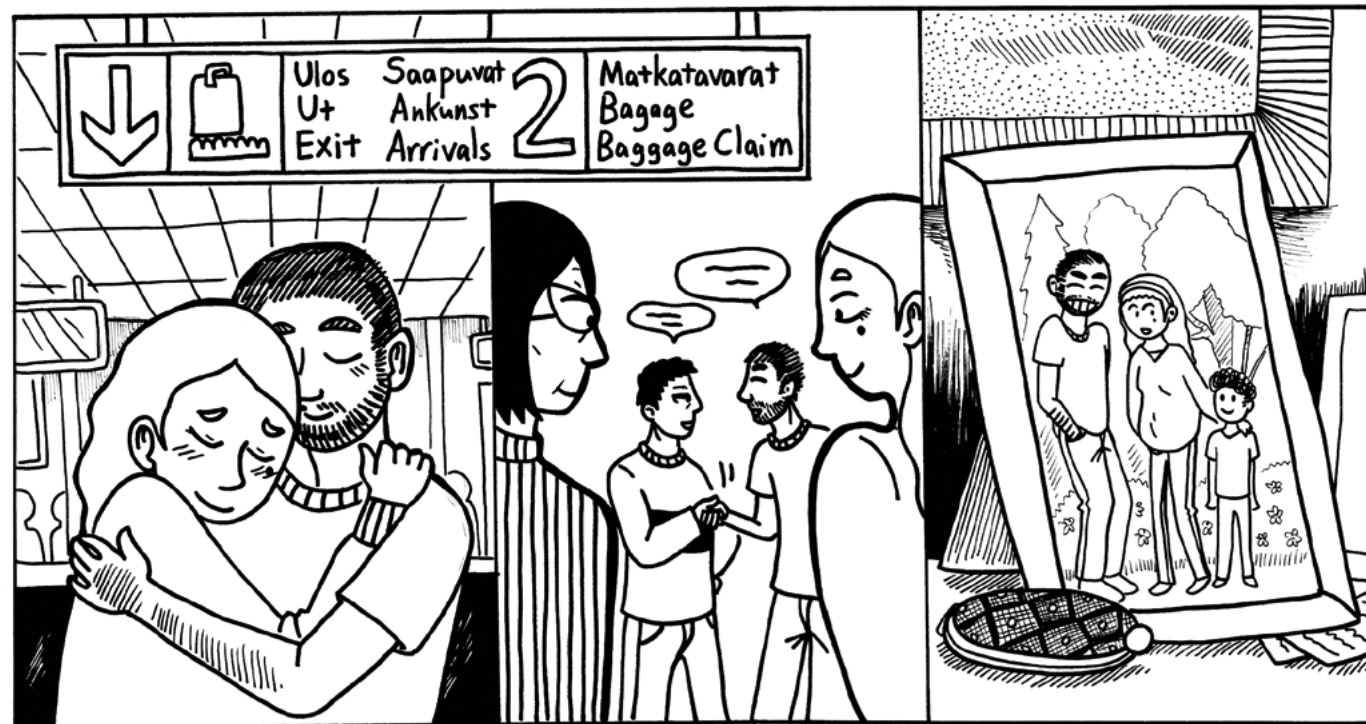

Pirun matut painukaa hiiteen täältä!

Miten sä jaksat tollasta?

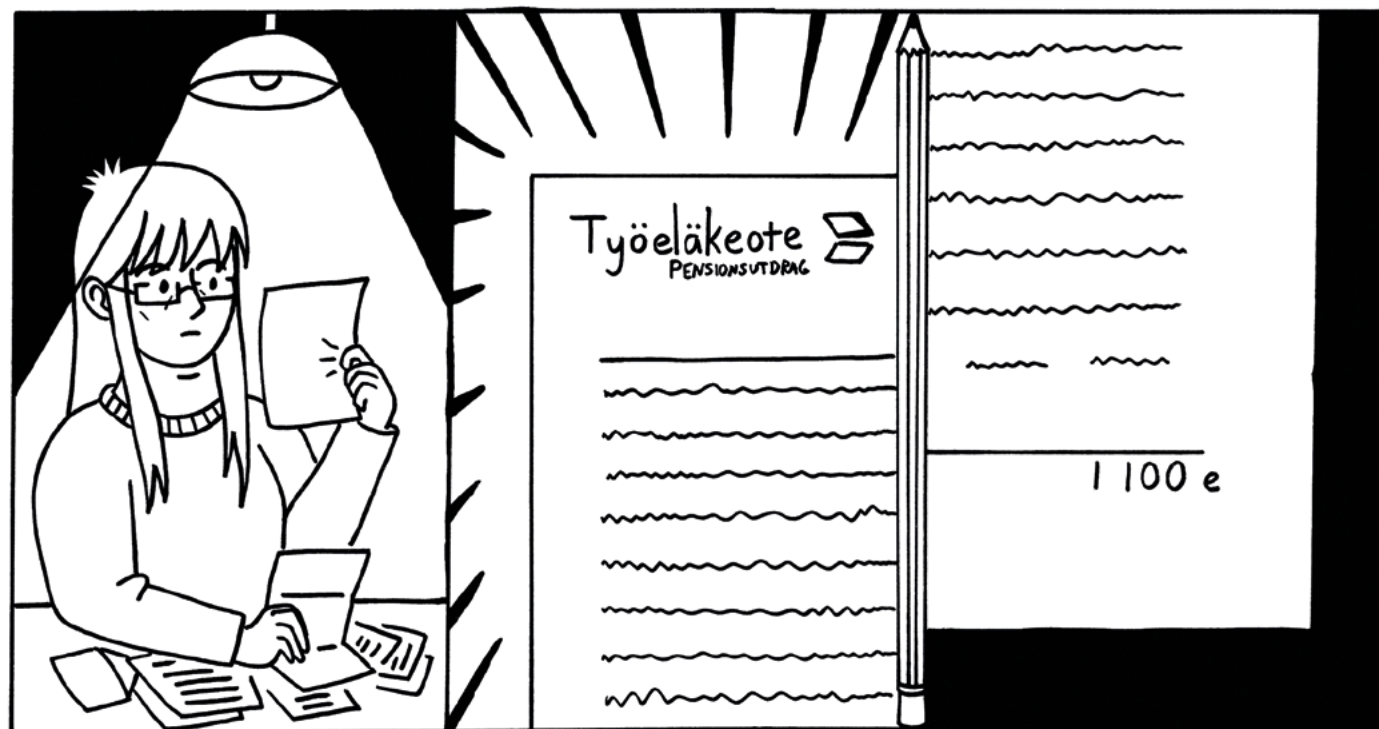
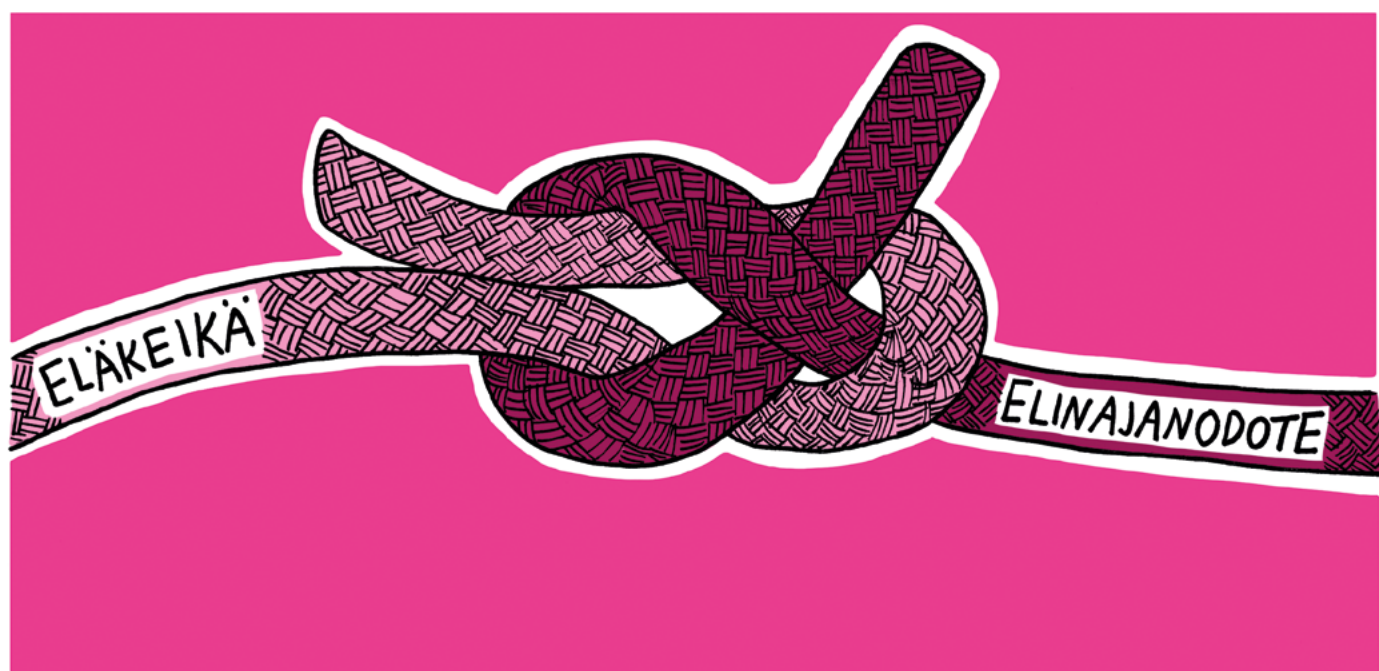
Ei sitä aina jaksakaan.

Sit kuitenkin tietää niitä, joilla paljon huonommin kuin itsellä ja ymmärtää sen katkeruuden. Eihän se oikein oo, mut se on ollu sisällä itsessäkin.

Eläkejärjestelmää uudistettiin 2005. Eläkkeellesiirtymisikää haluttiin nostaa ja sitä kautta sopeuttaa sitä eliniän pitenemisen mukaiseksi. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä eläkeikä sidottiinkin elinajanodotteeseen. 49-vuotias Veli-Matti ja 48-vuotias

Mirja olivat jo pitkään tahoillaan säästäneet ja sijoittaneet pahan päivän varalle, 52-vuotiaan Sirpan vanhuudenturvana tulisi olemaan pitkälti vain oma eläke.

Takuueläke tuli voimaan 2011. Sirpa laski, että hänen eläkkeensä on niin suuri, että hän ei saa takuueläkettä. Lapsiasiavaltuutettu antoi lausunnon isyyslain uudistamistarpeista. Oman ja Saara saivat kolmannen lapsen, pojan, joka sai nimekseen Matti Oman Valtanen. Yleisesti Suomessa syntyvyys laskee.

Työmarkkinoilla eletään epävakaita aikoja. Sirpa täyttää 64 vuotta ja jää varhaiseläkkeelle psykiatrisen sairaanhoitajan virasta. 61-vuotias Veli-Matti harjoittaa enää konsultointia, 60-vuotias Mirja on edelleen työelämässä. Matias suoritti kaksoistutkinnon ja

valmistui 2017 keväällä. Hän jatkaa opintoja korkeakoulussa. Opintotukijärjestelmä koki ison muutoksen, ja opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin. Aiemmin kuntien vastuulla ollut perustoimeentulotuki siirrettiin Kelan hoidettavaksi.

Sosiaaliturva uudella vuosituhannella

Vanhempainvapaaseen lisättiin isälle suunnattu vapaa eli isäkuukausi vuonna 2003. Uudistuksella haluttiin tukea vapaiden tasaisempaa jakamista vanhempien kesken.

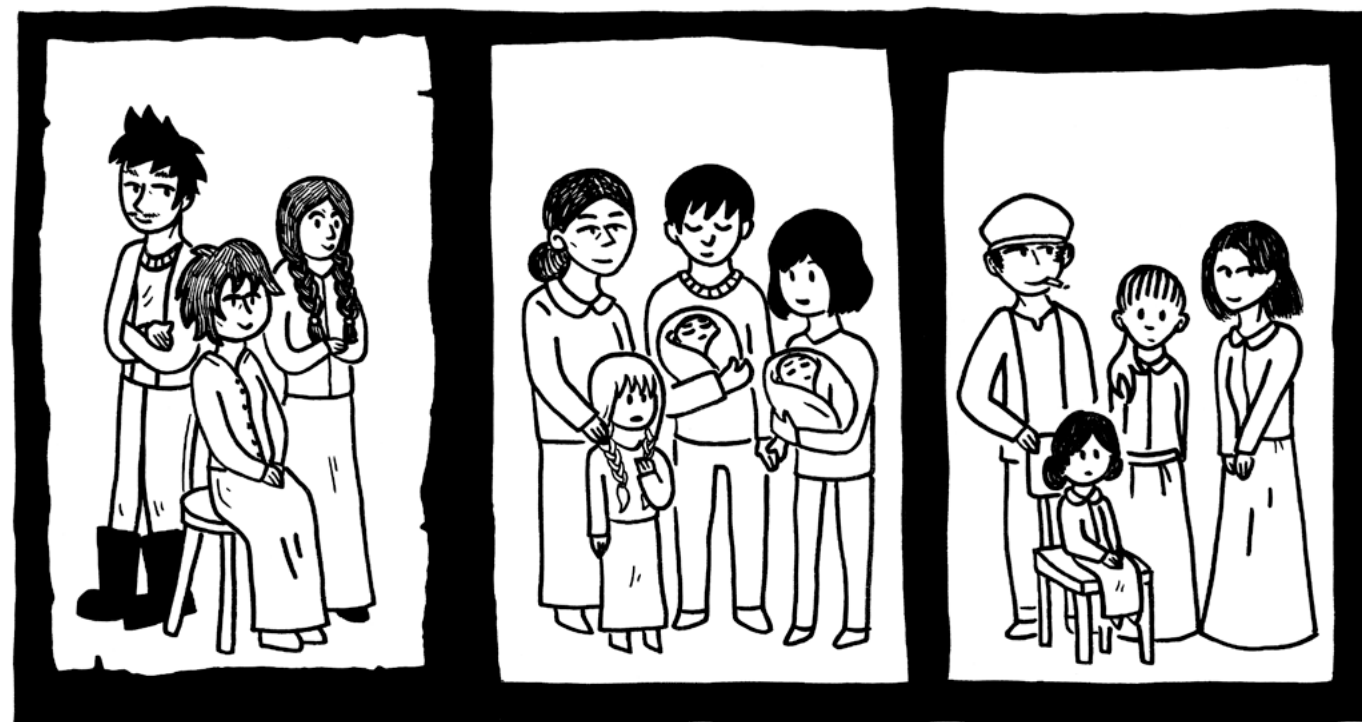
Vuosien 2005 ja 2017 eläkeuudistuksissa elinajanodotteen muutokset alettiin huomioida eläkejärjestelmässä: keskimääräinen elinajan pidentyminen tulee asteittain pienentämään maksettavaa eläkettä ja nostamaan vanhuuseläkkeelle jäämisen ikärajaa.

Vuodesta 2011 lähtien pienituloisten eläkeläisten toimeentulo pyrittiin turvaamaan takuueläkkeellä, joka takasi kaikille tietyn, pelkkää kansaneläkettä suuremman vähimmäiseläkkeen.

2017 alkaneessa perustulokokeilussa kahden tuhannen satunnaisotannalla valitun henkilön työttömyyspäiväraha korvattiin kahden vuoden ajaksi perustulolla, jota henkilö ei menetä työllistyessään.

Suomalaisten odotettavissa oleva elinikä on noussut naisilla 83 ja miehillä 77 vuoteen. Suomen historian suurimpiin kuuluvalla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu-uudistuksella yritetään parantaa palveluiden laatua ja saatavuutta ja hillitä sosiaalimeinojen kasvua.

Epilogi 2020

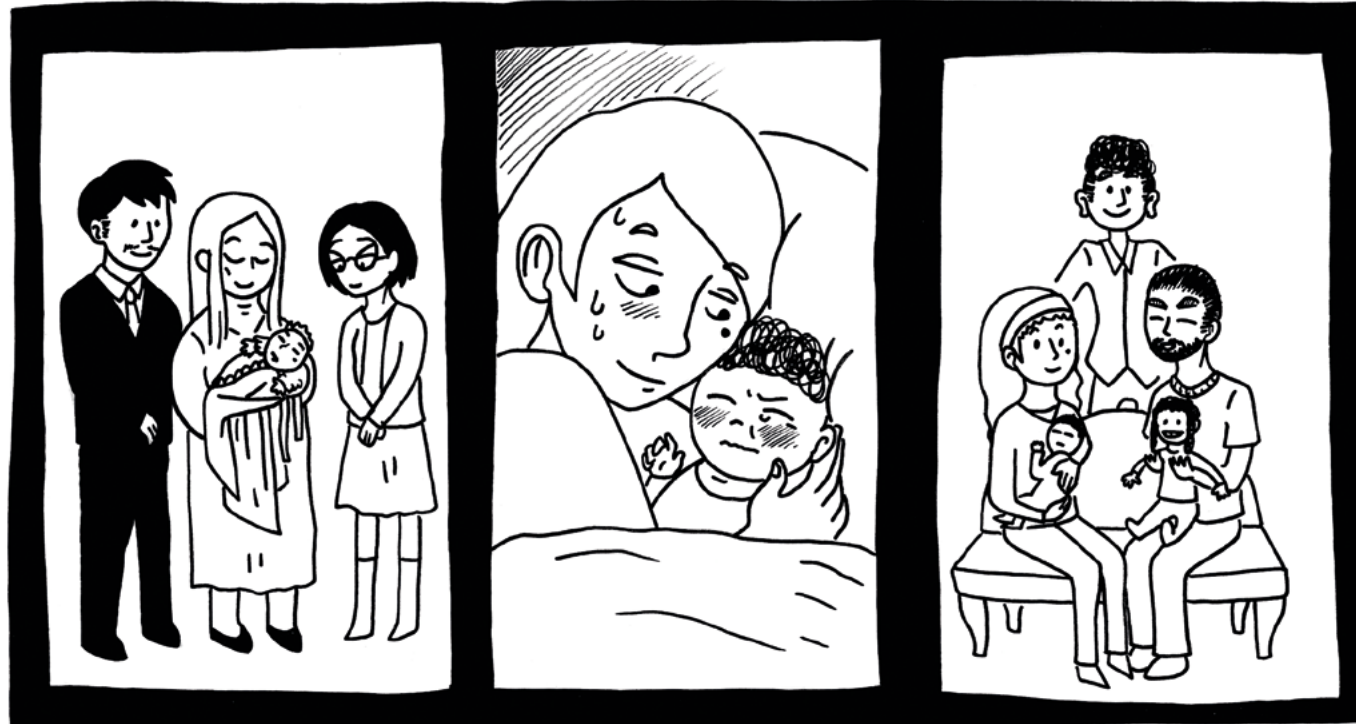

Itsenäinen Suomi täyttää 103 vuotta.

Suomi on entistä lähempänä Eurooppaa ja muuta maailmaa. Globaalit sosiaaliset ja ekologiset ongelmat, etenkin pakolaisuus ja ilmastonmuutos, tuovat mukanaan ennennäkemättömiä haasteita.

Millaisen turvan työ, oma lähipiiri ja yhteiskunta pystyvät tarjoamaan tulevaisuuden suomalaiselle? Ovatko perustulo tai kansalaispalkka vastauksia sosiaalisen turvan luomiseen monimutkaistuvassa maailmassa?

Valtasten suku elää ja voi hyvin. Veli-Matti Valtanen kuulee siskoltaan Sirpalta suvun historiasta, kuten isoisästään Iisakka Valtasesta, tämän syntymästä ja kuolemasta. Veli-Matti päätyy ostamaan Valtala-nimisen tilan, joka sijaitsee vanhassa Kulmalan kunnassa ja joka liitettiin suurempaan kaupunkikokonaisuuteen vuonna 2018. Tilalle kokoontuu kesäisin koko Valtasten suku, aina Veli-Matti Valtasesta Sakari Iisakka Valtaseen, Matiaksen ja hän puolisonsa Miron adoptiolapseen.

Lisälukemista:

Anttonen Anneli, Sipilä Jorma. Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino, 2000.

Haatanen Pekka. Suomen maalausköyhälistö. Helsinki: Into, 2017 [alkuperäinen 1968].

Hellsten Katri. Vaivashoidosta hyvinvointivaltion kriisiin. Hyvinvointivaltiokehitys ja sosiaaliturvajärjestelmän muotoutuminen Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 2, 1993.

Helne Tuula, Kalliomaa-Puha Laura, toim. Filmi-Kela. Suomi-filmistä sosiaalipolitiikkaan. Helsinki: Kela, 2009.

Helne Tuula, Julkunen Raija, Kajanoja Jouko, Laitinen-Kuikka Sini, Silvasti Jussi, Simpura Jussi. Sosiaalinen politiikka. Helsinki: WSOY, 2003.

Hiilamo Heikki, Niemelä Heikki, Pykälä Pertti, Riihelä Marja, Vanne Reijo. Sosiaaliturva ja elämänvaiheet. Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Helsinki: Kela, 2012.

Häggman Kai. Suurten muutosten Suomessa. Kansaneläkelaitos 1937–1997. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 1997.

Jaakkola Jouko, Pulma Panu, Satka Mirja, Urponen Kyösti. Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 1994.

Julkunen Raija. Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2001.

Karisto Antti, Takala Pentti, Haapola Ilkka. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämätavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Helsinki: WSOY, 1998.

Kuusi Pekka. 60-luvun sosiaalipolitiikka. Helsinki: WSOY, 1961.

Paavonen Tapani, Kangas Olli. Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 8. Helsinki: Edita, 2006.

Saari Juho, toim. Köyhyyspolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 2005.

Siipi Jouko. Ryysyrannasta hyvinvointivaltioon. Helsinki: Tammi, 1967.

Uljas Päivi. Kun Suomi punastui. Talonpoikaisesta yhteiskunnasta hyvinvointivaltioksi. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto, 2008.

Waris Heikki. Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolelle. Helsinki: Into, 2016 [alkuperäiset osa I 1932 ja osa II 1934].

Millaista oli isoisoäitisi elämä, kun sosiaaliturvaa ei vielä ollut? Kuinka monelle suvustasi koulutus, sairaanhoito tai eläkkeen saaminen ei ollut lainkaan itsestään selvää? Miten oma elämäsi eroaisi nykyisestä, jos sosiaaliturvaa ei olisi? Ovatko sosiaaliturvaan käytetyt rahat olleet ”hukkaan heitettyjä markkoja”? Muun muassa näitä kysymyksiä voit miettiä seuratessasi Valtasen suvun vaiheita halki itsenäisen Suomen historian – niin kuin sarjakuvantekijät sen kuvaavat.